

vi människor

Nr 3/80
Årg. 32
Kr. 83

Kvinnor och islam

innehåll

KVINNAN OCH ISLAM

sid 3

KORANEN STÄRKTE KVINNANS RÄTT!

sid 5

KVINNANS STALLNING EN TOLKNINGSFRÅGA

JAN HJÄRPE beskriver de olika riktningarna i Islam och deras syn på kvinnofrågor.

sid 6

KVINNORNAS SMYCKEN ÄR DERAS EKONOMISKA TRYGGHET

Om muslimska kvinnor i Ceuta, deras traditionella fester och kläder, berättar **EVA EVERS-ROSANDER**.

sid 9

INFÖR FIENDENS KULOR SLOPAS DE GAMLA TRADITIONERNA

För kvinnorna i de palestinska flyktinglägren går kvinnokampen ihop med befrielsekampen mot Israel. **INGELA BENDT** och **JIM DOWNING**.

sid 14

REVOLUTIONEN VIKTIGARE ÄN RELIGIONEN

SUSANNE JUNGMAR beskriver den palestinska kvinnans ställning som alltid varit bättre än deras islamska medsystrars.

sid 17

KVINNORNA MAKTFAKTOR I REVOLUTIONEN

Kvinnorna spelade och spelar en stor roll i den iranska revolutionen. **LOIS BECK** har gjort en analys.

sid 20

MITTEN: SKV-NYTT OCH AKTUELLT

SE PÅ RUNI!

Med biståndsarbetena kom nya idéer till kvinnorna i Bangladesh. **ER-NI FRIHÖLT** har återsett Runi, en gammal vän.

sid 24

NY FAMILJELAG STÄRKER FOLKETS MAKT

KATARINA MOBERG skriver om Jemen.

sid 27

GLITTRANDE TURISTFASAD DOLJER FOLKETS VILLKOR

I tre artiklar beskriver **THAILANDGRUPPEN** "köttmarknaden" i Thailand. Herrtidningarnas skriverier, den sociala och ekonomiska bakgrunden till prostitutionen och "importfruarnas" situation i Sverige.

sid 30

LITTERATURTIPS

sid 36

RECENSIONER

sid 37

vi människor

utges av
Svenska Kvinnors
Vänsterförbund.

Nummer 3/80
Årgång 32

Besöksadress:

Adolf Fredriks
Kyrkogata 12
tel. 08/20 37 56

Postadress:

Box 3120
103 62 Stockholm

Redaktion:

Lotta Schüllerqvist
Bodil Österlund
Raquel Urisman
Monica Törnblad

Redaktionskommitté:

Louise Waldén
Harriet Clayhills
Vivan Nyström
Solweige Kempe

Ansvarig utgivare:

Valborg Svensson

Vi människor utkommer
med 6 nummer per år.

Prenumerationspris:

50 kr/år

Postgiro:

90 24—1

Redaktionen ansvarar
ej för insänt,
ej beställt
material.

Tryck:

Sjuhäradsbygdens
Tryckeri AB, Borås, 1980

STÖD TILL VI MÄNSKOR

I nummer 2/80 bad vi er läsare om stöd till Vi Mänkor. Vi påstod att det skulle medfölja ett inbetalningskort i tidningen. Men på grund av en jäktad pressläggningssituation så glömde tryckeriet helt enkelt att bifoga inbetalningskortet.

Men i det här numret finns det med. Du har alltså nu möjlighet att stödja Vi Mänkor med ett bidrag — litet eller stort — om du tycker att tidskriften behövs. Vi behöver ditt stöd för att kunna fortsätta.

Beställ gärna fler inbetalningskort — så kan du bidra när du får pengar över.

Omslagsbilden på demon-
strerande iranska kvinnor
har **Stig A Nilsson** tagit.

bild: Stig A Nilsson

Kvinnan och islam

”... dock har mannen företrädare framför kvinnorna.”

Så står det skrivet i Koranen som är normgivare för uppåt 400 miljoner människor. Hälften av dem är kvinnor, och deras liv präglas av brist på självbestämmanderätt, låg utbildning och tvång att föda många barn.

Men det finns stora skillnader mellan olika islamska samhällen: palestinierna är ett av världens högst utbildade folk, och kvinnorna bryter många traditioner i befrielsekampen. I det socialistiska Sydjemen är utbildning ett av de främsta medlen för att förbättra kvinnornas ställning. Länder som Turkiet och Tunisien har en helt icke-religiös familjelagstiftning, medan kvinnorna i Afghanistan och Saudiarabien saknar rätt att bestämma över sina liv enligt den islamska lagstiftningen.

Gränsen mellan kvinnornas och männens värld är skarp i de flesta islamska samhällen. Kvinnornas egen kultur och deras arbete i hemmen har inget samhälleligt värde utan är ofta lika osynligt som kvinnorna själva. Det är männens värld som syns och räknas.

Det är de fruktsamma kvinnorna som hålls mest osynliga och instängda av regler och vägar, medan flickor och äldre kvinnor har större rörelsefrihet. Det beror på att samhällets struktur och ekonomi bygger på släktskap och familjeband, precis som det gjorde hos oss i bondesamhället: kvinnornas sexualitet måste kontrolleras för att inte systemet ska rasa samman. Något annat sätt att överleva än äk-

enskap finns sällan för kvinnorna, och mannens försörjningsplikt är också noggrant reglerad i islamsk äktenskapslag.

Den mest extrema formen av kontroll över kvinnornas sexualitet, omskärelsen, är dock inget islamsk påbud. Den sedvänjan fanns före islam, främst i Afrika, där den fortfarande lever kvar både bland islamska och icke-islamska folkgrupper.

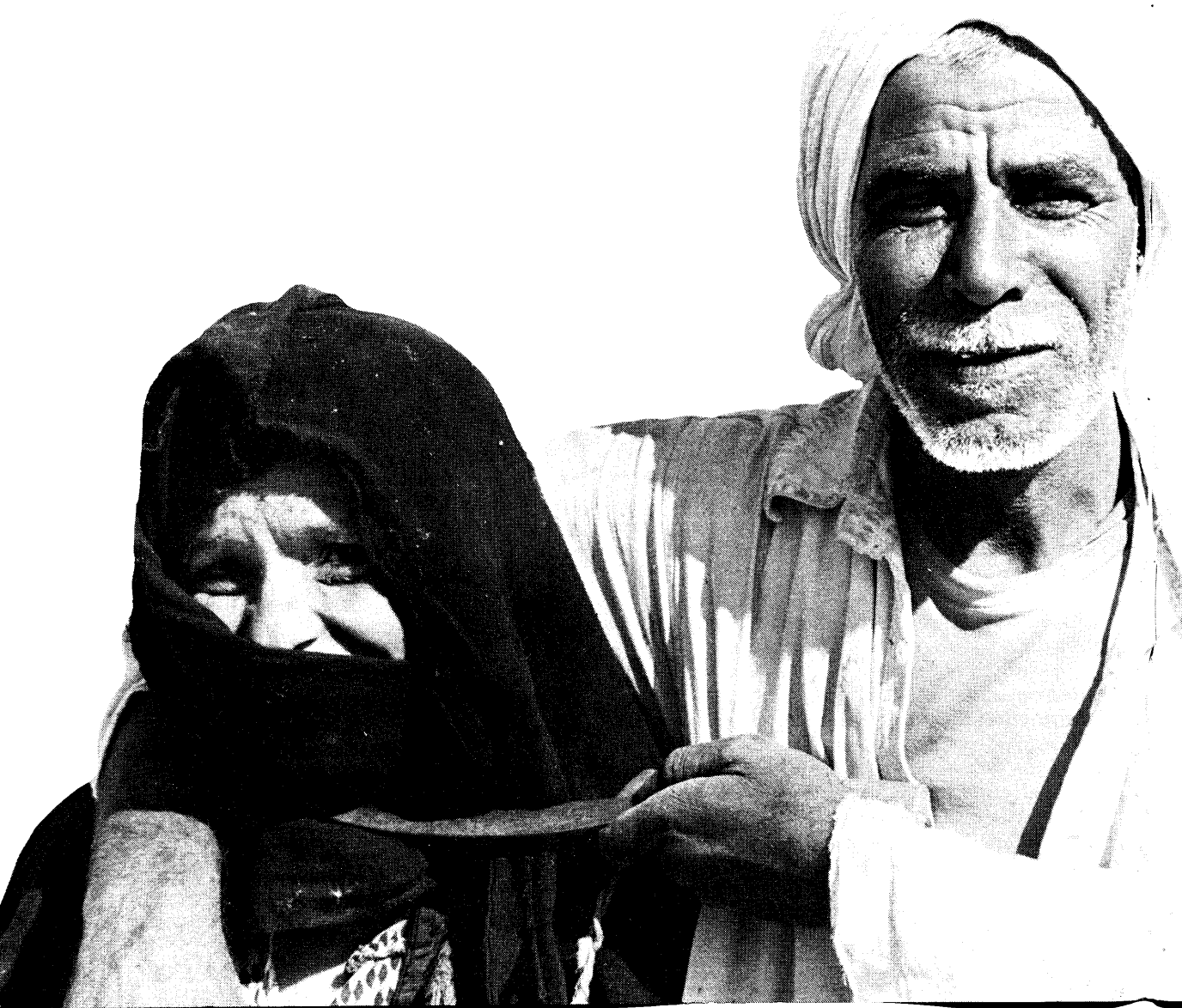
Religionen är inte grunden för förtrycket, men utgör ett hinder för kvinnornas frigörelse. Kvinnor i arabländerna sätter ofta politisk kamp före kvinnokamp, och menar då att de tillsammans med männen måste kämpa mot det förtryck som drabbar alla: utsugning och imperialism. De flesta islamska länder är starkt beroende av västvärldens ekonomi, och många har varit koloniserade. Deras näringsliv har byggts upp utifrån västvärldens behov, och den ”utvecklingen” har bara gynnat ett litet överklasskikt.

Islam har blivit ett av vapnen i kampen mot imperialismen, en kulturell identitet som motvikt till västerländsk påverkan. Vad detta innebär för kvinnornas samhällsställning beror dels på hur religionen tolkas, dels på om kampen leder till genomgripande samhällsförändringar som ger *alla* rätt till mat, bostäder och utbildning. Det finns kvinnor — och män — som ser en betoning av Koranens jämlikhetstankar som en viktig väg för att ge kvinnorna ett bättre liv.

Redaktionen

عَلَيْكُمْ بِحَسَنَاتِكُمْ

”... dock har männen företrädde framför kvinnorna.” Så lyder den arabiska skönskriften här ovanför — ett citat ur Koranen, som utgör riktlinje för mer än 360 miljoner människor. Minst 180 miljoner kvinnor lever alltså i samhällen som präglas av denna kvinnosyn. Vad innebär islam för kvinnorna — kniven på strupen eller möjlighet till kamp för frigörelse?

Koranen stärkte kvinnans rätt!

av Susanne Jungmar

I det starkt patriarkala stamsamhälle som fanns på Mohammeds tid var kvinnorna ingenting värda. De var helt rättslösa och därför var Mohammeds idéer om kvinnans lika rätt mycket radikala för sin tid. Susanne Jungmar berättar om kvinnan i Koranen.

Mohammed var kameldrivare i Mecka omkring 600 e.Kr. och är grundaren av islam. Hans förkunnelse tecknades ner i Koranen och erkänns av alla muslimer som Guds vilja.

Mohammes lära präglas av enkelhet och jämlikhet, allas likhet inför Gud, som är överseende och barmhärtig. En rättfärdig muslim ska ge allmosor och helst ge bort hela sin egendom och frige sina slavar.

Vad var då Mohammeds inställning till kvinnan?

Själv gifte han sig med en rik köpmansänka och tog med tiden sammanlagt fjorton hustrur! I Koranen rekommenderas emellertid att en man högst ska äkta fyra kvinnor och inte ens så många om han inte kan "iakttaga billighetens krav", det vill säga om han inte kan behandla dem likvärdigt. (sura 4:3).

Mohammed menade att kvinnorna har samma rätt emot männen som männen mot kvinnorna. (sura 2:228). Men i nästa andetag säger han att männen dock äger företräde framför kvinnorna! "Männen ska vara kvinnornas föreståndare på grund av det företräde Gud givit somliga framför andra och de utgifter de har. Därför ska de rättskaffens kvinnorna vara undergivna och aktsamma om vad som är fördolt. Och vad beträffar dem av vilka ni fruktar uppstudsighet, så varna dem, skilj dem

ifrån bädden och aga dem! Men om de lyder er så sök inte sak med dem" (sura 4:38).

Han ansåg också att kvinnan är oren och att mannen, om han kommer från avträdet eller haft beröring med kvinnor, ska tvätta sig innan han ber! (sura 5:9).

Männen har, enligt Mohammed, alltså till och med rätt att slå sina fruar. Men han poängterade också att mannen ska uppföra sig väl mot sina fruar. "Era hustrur är en åker för er. Besök alltså er åker efter behag, men uträtta också själva något gott!" (sura 2:223).

I det starkt patriarkala stamsamhälle som fanns på Mohammeds tid var Mohammeds idéer om att kvinnan har samma rätt som mannen mycket radikala.

Kvinnan var inte värd mycket, hennes enda uppgift var att föda stammen många pojkar. Kvinnan hade till exempel inga som helst ekonomiska rättigheter, men Mohammed ändrade på det. Mannen var familjeförsörjare, men han ska ge kvinnan hennes lön. "Ge dem, av vilkas umgänge ni njuter, deras lön enligt bestämmelse!" (sura 4:28).

Kvinnorna har rätt att förfoga över sin lön som de vill. "Männen ska ha sin del av vad de förvärvat och kvinnorna sin del av vad de förvärvat" (sura 4:36). Vid giftermål ska hemgift betalas åt kvinnan, det är

bild: Svante Palme

hennes ekonomiska säkerhet. "Ge också hustrurna deras hemgift till skänks, men om de självmant efterskänka er någonting så njut det i lugn och ro!" (sura 4:3).

Tidigare hade kvinnan ingen som helst arvsrätt, Mohammed införde det också, men inte helt rättvist. Dottern ärver bara hälften så mycket som sonen, men han har ju också större försörjningsplikt. Hustrurna ärver en fjärdedel av mannens efterlämnade ägodelar om mannen inte har några barn. Har han det får fruarna dela på bara en åttondel.

Kan mannen och kvinnan inte komma överens så ska de skilja sig, mannen har beslutanderätten. Men mannen har ingen rätt att hålla hustrun kvar mot hennes vilja. "Kvarhållen dem ej med våld för att begå överträdelser, ty den som så gör, gör orätt mot sig själv" (sura 2:231). Kvinnan ska ges underhåll efter skilsmässan. "Låt dem få underhåll, den förmögne efter sina tillgångar och de obemedlade efter sina, som tillbörligt är" (sura 2:237). Kvinnan kan också gifta om sig med vem hon vill. "Och när ni skilt er från hustrurna och dessa väntat sin utsatta tid, så förmena dem ej att ta sina nya män till äkta, då de sinsemellan är ense därom, som tillbörligt är" (sura 2:232).

Det var stora framgångar för kvinnan i ett samhälle, där hon tidigare behandlats som vilken ägodel som helst.

Men något som Mohammed inte tolererade var äktenskapsbrott. Det hörde samman med att det var nödvändigt för familje- och stamsammanhållningen att vara säkra på att sönerna som föddes till hörde familjen.

För att undvika för stammen ogynnsamma förbindelser så ska kvinnorna inte visa så mycket av sina behag. "Säg också till de rättrogna kvinnor-

na att de behärskar sina blickar och aktar sin lem och ej visar sina behag undantagandes vad som alltid är synligt därav! Och de må kasta sin slöja över sin barm och ej visa sina behag annat än för sina män . . ." och så följer en lång uppräkningslista på släktingar och barn och "sådana stackare till män som inte har något sinne därför"! (sura 24:31).

Om någon ändå är otrogen ska båda parter, både mannen och kvinnan straffas. "Ett äkta barn hänförs till den äkta sängen, äktenskapsbrytare ska stenas". "Mot dem av era kvinnor som begå skändlighet ska ni tillkalla fyra vittnen. Vittnar dessa så kvarhåll dem inomhus tills döden tager dem hädan eller Gud bereder dem någon annan utväg" (sura 4:19). "Men om de omvänder sig och gör det rätta så ha overseende med dem!" (sura 4:20).

Om någon förtalar en gift kvinna utan att ha fyra vittnen till förbindelsen så ska han själv straffas med åttio gisselslag, om han inte ändrar sig. Om någon förtalar sin egen hustru och inte har några vittnen så gäller hans ord ändå, om han fyra gånger tar Gud till vittne på att han talar sanning! Den förtalade hustrun kan slippa straffet om hon i sin tur fyra gånger tar Gud till vittne på att mannen är en lögnare!

"Skökan och skökokunden ska ni ge hundra gisselslag vardera. Och ha inget medlidande med dem." (sura 24:2). Menade Mohammed med sköka den prostituerade som tar betalt eller menade han kvinnan som har utomäktenskaplig förbindelse av kärlek?

Under århundradena efter Mohammeds död samlades de religiöst lärdes tolkningar av Koranen i islams heliga lag Shari'a. Shari'a är grunden i lagstiftningen, särskilt på familjerättens område, i de flesta arabiska länder. □

Kvinnans

av Jan Hjärpe

Det finns fyra olika sätt att tolka islam som normkälla: traditionalism, modernism, sekularism och fundamentalism. Synen på kvinnorna och deras ställning i samhället skiljer sig starkt i de olika tolkningarna.

Vi kan mena olika saker när vi talar om "kvinnan i islam". I praktiken blir det ofta, att man redogör för seder och bruk i det ena eller andra muslimska landet. Jag tror att det kan vara fruktbart att i stället se vilka synsätt som finns, och som propageras utifrån islamiska utgångspunkter, dvs hur muslimer motiverar kvinnans ställning, rättigheter och skyldigheter med uttrycklig hänvisning till islams normer och auktoriteter. Alltså att man inte nöjer sig med att se på den faktiska ställningen för kvinnor i det ena eller andra islamiska området, utan noterar hur man vill att det skall vara, därför att man har Koranen och Muhammeds sunna som normerande urkunder.

Ämnet "kvinnan i islam" är kontroversiellt. Det är på få punkter som muslimer upplever västerlandets kritik så starkt som här. Man hävdar, med hetta, att västerlänningen missförstår och förvränger, att han/hon inte förstår hur "progressiv" islam är i sin kvinnosyn, att det är islam som befriar kvinnorna, inte förtrycker

s ställning en tolkningsfråga

dem. Det är västerlandet, sekulariseringen, kristendomen, women's lib, kapitalismen, kommunismen, som förtrycker kvinnan men islam befriar henne. Men vad menar man med det?

Islam har normerande auktoriteter. Det är först och främst Koranen, uppenbarelsen från Gud till Muhammed, och därför absolut auktoritet. Därefter Profetens *sunna*, hans ord och handlingar. Hans första lärjungar (både män och kvinnor) räknas också som föredömen. I den shiitiska islam kommer ytterligare en auktoritet till: de shiitiska imamernas utsagor och föredöme. De här källorna innehåller regler och bud, också sådana som gäller kvinnans ställning.

Problemet är tolkningen. Vad innebär föreskrifterna, på vad sätt är de normerande, vilken är den rätta tillämpningen av dem? Och det är här vi kan se flera olika attityder, olika tolkningsmetoder. Det är oftast inga svårigheter att fastställa den bokstavliga innebörden i text ett koranord, men i vilken mening är det normerande?

Med en viss förenkling kan man tala om fyra sätt att tolka vad de normerande källorna innebär idag: traditionalism, modernism, sekularism och fundamentalism.

Traditionalism betyder, att de bud och regler, som finns i källorna, skall följas rakt upp och ner, precis så som de har applicerats och systematise-

rats i de olika rättsskolorna (madhahib). För kvinnorna innebär det då, att den traditionella klädedräkten skall bäras, att de sedan århundraden fastlagda detaljerade reglerna för arv, äktenskap, skilsmässa, beteende, sysselsättning, skyldigheter mot man och familj osv, skall följas. Någon tolkning, ny tillämpning (idjtihad) kan det inte bli fråga om. Man får inte gå emot Guds Lag, så som den bokstavligen står där, och så som den traditionellt tolkats.

Mot den här attityden reagerar det "modernistiska" synsättet. Huvudinvändningen är, att traditionalismen inte fungerar i nutiden, och att detta leder till att muslimer i praktiken uppger islam; sekulariseras. Men, säger modernisten, det beror på att både de och traditionalisten inte förstår vad islam egentligen är. Både traditionalisten och de sekulariserade, materialisterna, missförstår islam. Islam stämmer alltid överens med förnuftet, det gäller att se och söka efter islams värderingar och principer, och sedan ordna samhället efter dem. Det är att följa Profetens föredöme. Islams regler och bud skall vara föremål för en tolkning (idjtihad) som tar fram de värderingar och principer som de är uttryck för. Då ställer man frågan så här: vad innebär den islamiska uppenbarelsen för kvinnans ställning i jämförelse med hennes förhållanden tidigare? Jo, säger man, islams ankomst betydde klara förbättringar på alla områden. Innan islam kunde text

ovälkomna flickebarn begravas levande, och det förbjöds genom Koranen. Islam innebär större trygghet, rättvisa, ekonomisk frigörelse osv för kvinnan. Att följa islams värderingar och principer är alltså att fortsätta på den här vägen. Man kan på det sättet rentav gå emot uttryckliga koranregler. Om man textar Koranens arvsregler, som bl a in-

bild: Svante Palme

nebär att kvinna ärver hälften mot man (vilket är bindande norm enligt traditionalisterna), kan modernisten säga, att den arvsregeln var en radikal förbättring i förhållande till tidigare praxis, då kvinnan inte ärvde alls. I vår tid, när detta blivit möjligt, betyder det att vi bör ha lika arvsrätt. Må vara att det är få modernister som verkligen gått så långt i sin nytolkning. Poängen är att samhällets lagar och ordningar skall härledas ur islamiska värderingar. Den islamiska Sharia (Lagen) skall vara inspirationskälla för lagstiftningen, men är inte landets lag.

I sin nytolkning kan man utgå från det faktum att man ibland kan se en utveckling inom Koranens ram. Om man tex ser på Koranens vinförbud, så märker man att i de tidiga uppenbarelserna finns inget förbud, medan däremot bruket av vin ses som klandervärt. Totalförbudet kommer först i en uppenbarelse från slutet av Muhammeds liv. Gud har en pedagogik, ett syfte (nämligen ett totalförbud mot alkohol), som inte kan uppnås omedelbart. Människor måste få tid att vänja sig vid tanken.

Den här typen av resonemang låg bakom det förbud mot slaveriet, som utfärdades i Saudiarabien på 1960-talet. Koranen innehåller inget förbud mot slaveri, men däremot en rad regler och rekommendationer för slavars behandling och frigivande. De saudiarabiska teologerna, och kung Feisal själv, menade att det slutgiltiga syftet med de regler och föreskrifter som Koran och Sunna ger om slavarnas ställning, är slaveriets upphävande, när tiden var mogen för det. Och så kan man resonera på motsvarande sätt för ändringar i de regler som rör kvinnans ställning. "Modernistiska" ställningstaganden har satt sin prägel på lagstift-

ningen i de flesta muslimska länder.

Sekularisten, däremot, avvisar i praktiken hela problemet. Religionen är ingen samhällsordning, menar han, utan den hör till individens liv. "Inget tvång i religionen". Det betyder att den muslimska sekularisten har ungefär samma syn på vad religion är, och vilka funktioner religionen har, som vi. Kvinnans ställning, rättigheter och skyldigheter, är för sekularisten frågor som avgörs genom sekulär, profan, lagstiftning, eftersom det inte har med det religiösa livet (=livsåskådning, tro, gudstjänstbruk) att göra. Men det är detta snäva, västerländska, religionsbegrepp, som avvisas av stora grupper i den islamiska världen idag, framför allt av de rörelser och opinioner som vi kan kalla *fundamentalistiska*. Väl att skilja från traditionalismen. Fundamentalisten ser islam som en samhällsordning. Religionen är till sitt väsen den av Gud bestämda samhällsordningen. Lagstiftningen skall inte bygga på islams "värderingar och principer", utan lagarna skall vara Koranens och sunnas regler och bud. Men vad det konkret innebär måste avgöras genom idjtihad. En dogm, en utgångspunkt för hela denna tolkning av islam, är tesen att islam är den "naturliga religionen". Eftersom Gud är världens och människornas skapare, måste de lagar och bud, som han har givit genom Profeten Muhammed, vara uttryck för människans sanna natur. Därav följer, att om islams lagar gör åtskillnad mellan män och kvinnor, så uttrycker det den medfödda, av naturen givna, skillnaden mellan könen. Islams regler är en befrielse — från det onaturliga.

Man kan kalla fundamentalismen för syntesen mellan traditionalism och modernism. Låt mig exemplifiera: Tradi-

tionalisternas tolkning av reglerna för *parda*, för anständigheten och åtskillnaden mellan könen, innebär i praktiken, att den (högre) utbildningen är för män enbart. Modernisten menar att detta är fel: Islams lära om kvinnans lika tillgång till himlen, och förekomsten av lärda kvinnor i islams historia, visar att islam syftar till lika utbildningsmöjligheter för män och kvinnor. Universiteten skall stå öppna för kvinnorna. Vad säger då fundamentalisten? Jo, syntesen: Män och kvinnor skall ha lika möjligheter till högre utbildning, men den skall ske vid skilda universitet. Så har man tex i Saudiarabien skilda universitet för män och för kvinnor, och det systemet tänker man nu införa också i Pakistan.

Arvs-, äktenskaps- och skilsmässoreglerna i Koranen och i Sunna skall tillämpas och vara landets lag; men reglerna försvaras med rationella argument.

Men det är inte dessa rationella argument som är avgörande. Det viktiga är att de regler som man vill skall gälla för kvinnan inte är sedvanans eller sedvanerättens, inte heller en sekulär lagstiftnings, utan det som kan härledas från Koranen och Profetens Sunna. Eftersom de reglerna uppfattas som grundade på gudomlig uppenbarelse kan de inte ändras, de måste, definitionsvis, vara det bästa för mänskligheten — och för kvinnan. □

JAN HJÄRPE är docent i religionshistoria vid Lunds universitet. Han har specialiserat sig på islamforskning och publicerat böcker, artiklar och uppsatser om islam.

Marocko:

Kvinnornas smycken är deras ekonomiska trygghet

text och bild
Eva Evers-Rosander

De stora dop- och bröllopsfesterna är ett viktigt inslag i den marockanska kvinnokulturen. Där träffas kvinnorna på egen hand och spelar och dansar för varandra. I beteende, klädsel och smycken uttrycker kvinnorna sin sociala ställning, noggrant granskade av sina medsystrar. I smyckena har kvinnorna en privat ekonomisk trygghet vid sidan av familjens ekonomi som mannen har hand om.

Fatima är 18 år och nygift. Hon bor längst upp på Afrikas norra kust, i en del av Marocko som heter Qbila de Anyera, och som sträcker sig mellan Tanger och den spanska enklaven Ceuta. Fatima har, liksom många av hennes jämnåriga väninnor, arbetat som hembiträde åt en spansk familj i Ceuta. Hon talar både spanska och arabiska. Hennes mor och andra äldre kvinnliga släktingar behärskar bara arabiska och är belåtna med det: de ogillar de unga flickornas dragning till alla västerländska nymodigheter som tränger in i ungdomarnas värld genom kontakten med Ceuta.

Nu har dock Fatima lämnat sitt liv som ogift kvinna bakom sig och skall göra debut i den traditionella, gifta kvinnovärlden i den lilla marockanska bergsbyn, där såväl hennes man och hans familj som Fatimas far och hans familj bor.

Fatima skall gå på dopfest, en tillställning dit bara gifta kvinnor har tillträde. Hon har blivit inbjuden av en grannfru, som åtta dagar tidigare har fått en son. Nu har pojken fått sitt namn i samband med en dopritual då hans far slaktade ett får. Familjens kvinnor har rödfärgat den lilles händer och fötter med henna. Fårköttet har styckats och köttgrytorna står och kokar i väntan på alla gästerna.

Som gift kvinna har Fatima rätt att sminka sig utan att bli kritiserad. Hon sätter svarta streck runt ögonen med hjälp av en utsirad träpinne och *el kohl*, ett slags sten som malts till ett fett, svart pulver. Läpparna blir röda med hjälp av ett gammalt läppstift, som hon fått av sin f d arbetsgivare, den spanska husfrun i Ceuta. Kinderna sminkar hon med rödfärg s k *aqarr fessi*, som blandats med Nivea. Till sist parfymerar hon sig ordentligt med apelsinblomsessens. Nu gäller det att välja festklänning!

Fatima har två typer av

klänningar att välja på. Det ena är kaftanen, en rak, fodrad klänning i kraftigt, brokadliknande tyg. Den andra är en lång, rak klänning i långskjort-modell, enfärgad, som bärs tillsammans med en överklänning i mönstrat, ofta guldet eller silverglänsande tyg, som harmonierar med underklänningen. Kantbanden runt båda plaggens alla ytterkanter förenar dem genom att ha samma färg och visar att de hör ihop. Dessa plagg kallas *es segdun* och *ed dfin*.

Fatima väljer en klarblå *segdun*, till vilken hör en tunn, blå *dfin* med stora blommor i guld invävda i tyget. Klänningen har hon fått av sin man i present i samband med giftermålet. Runt midjan sätter hon ett brett, broderat sammetsskärp med slingor i guldtråd, *el mdemma*. Svägerskorna i huset hjälper Fatima att med nålar fästa den vit-blå-skära, stora sidenscarfen rätt på huvudet, så att de långa sidenfransarna på sjalen baktill faller som en dubbelsidig kas-

kad ner över nacken, sammanhållen av banden. Avslutningsvis knyter Fatima *el harraz*, pannbrämet, runt sitt huvud som tecken på att hon är en gift kvinna.

Nu fattas bara smyckena! Nyckeln till kistan kommer fram och smyckena tas upp — ett par tjocka guldarmband och ett pärlhalsband med en *jamesa*, en guldhand, som skall skydda mot onda ögat, och som används som smycke av många kvinnor. Fatima virar en långsmal yllesjal runt huvudet, utanpå sidenscarf och pannbräm. Hon binder ett rödrandigt handuksliknande tygstycke runt höfterna, en s k *mendil*. Med fötterna instuckna i ett par röda lädertofflor utan bakkappa går hon tillsammans med husets kvinnor — svärmor och svägerskor — till festen. Det är på eftermiddagen; klockan är nästan fyra. Hon kommer inte tillbaka förrän vid 8-tiden i lagom tid för att börja med middagsmaten åt familjen.

Kvinnofester i Marocko

De stora kvinnofesterna är av två slag: bröllop och dop. Festceremonielet är i stora drag detsamma. De kvinnor som kommer först till festlokalen — en innergård till huset eller ett rum inne i huset — får sitta på de låga sofforna som står utmed väggarna. Resten av gästerna sitter tätt packade med korslagda ben på golvet, som är täckt med filtar och mattor. Kvinnorna anländer invirade i sjalar och mendaler eller dol-dä i gråsvarta långkappor *ed*

djellab, huva över huvudet och slöja över ansiktet. Väl inne i huset åker de murriga ytterplaggen av, rullas ihop och stoppas undan. De praktfulla, färgglittrande klänningarna, de sköna, målade ansiktena och de gnistrande smyckena kommer till synes. Tofflorna lämnas vid ingången. Åtsittande skärp och höga sprund i klänningarnas sidor avslöjar yppiga kroppsformer. Parfymdofterna hänger tunga i rummet.

Te serveras, sött och starkt, gjort på mynta, grönt te och socker. Musikinstrumenten kommer fram och delas ut till några av kvinnorna: den timglasformade *derbugan*, en trumma av lera med färgglada dekorationer och djurhud spänd för ena öppningen, den runda platta trumman *el be-ndeir* och *el atar*, tamburinen.

Kvinnorna turas om att trumma på instrumenten och taktfast röra tamburinen. Om trummorna låter dova i tonen,

skickas de ut att värmas över elden till skinnet utvidgat sig av värmen och tonen blir den rätta. En av kvinnorna börjar sjunga. Sångerna handlar ofta om kärlek och om den älskades skönhet. Alla sångerna har omkväden, som sjungs unisont av kvinnorna i rummet. Stämningen stiger; pratet, sången och musiken ökar i intensitet och ljudstyrka. Mer te serveras och kex eller bullar bjuds runt från stora brickor och korgar. Värdinnan talar om hur många kex man får ta per person. Medhavda näsdukar kommer fram, i vilka man knyter in kex eller bullar för att ta med sig hem till barnen.

Mer sång och musik — och nu börjar dansen. En efter en reser sig de yngre och medelålders kvinnorna upp och dansar med svängande höfter och armarna höjda över huvudet. De knyter en sjal under baken, för att magdansens skall synas bättre. Den dansande puffar upp klänningen ovanför skärpet och ovanför scarfen på låren. Hon vill se välformad ut — med stora bröst, smal midja och ordentligt tilltagen bak! Åskådarna iakttar henne kritiskt. Danserskan har en publik av idel experter. Om hon dansar bra, hörs *ez zagrit* (höga, gälla kvinno-skrik) eka från kvinno-församlingen. Plötsligt slutar hon och sätter sig snabbt, liksom generat, ner på golvet igen. Nästa kvinna börjar snart dansa.

De äldre har sin egen, mindre sexuell utmanande dans. Den praktiseras, förutom av de gamla kvinnorna, av dem som känner sig för hämmade eller för fula för att våga ställa sig upp och kasta sig in i magdansen inför publik.

De gamla kvinnorna dansar parvis, med stort allvar och grace. De inleder och avslutar dansen med bugningar och hälsningar till publiken och varandra. Ibland tillägnar de dansen en speciell kvinna,

De marockanska kvinnorna kombinerar den traditionella klädseln med västerländska modeplagg. När de besöker staden har de ofta högklackade skor istället för de arabiska tofflorna.

som blir omfamnad och kysst i början och slutet av framträdandet. Så kan också den samma magdanserskan göra.

Den sociala kontrollen i kvinnornas värld är stark. Blygsamhet är dygd för kvin-

norna, och den som tar sig friheten att uppträda utsätter sig både för risken att bli kritiserad för bristande skicklighet och att utmana det onda ögat. Ett sätt att minska risken för egen del är att göra fler delaktiga i uppträdandet. Genom att tillägna någon eller några i publiken sin dans gör man dem medansvariga.

Efter några timmar delas runda, låga bord (*el taifor*) ut, och kvinnorna sätter sig runt dem — som mest skall det vara åtta kvinnor kring vart bord. Två stora runda bröd per bord delas ut. Den äldsta kvinnan vid bordet välsignar brödet och bryter det i bitar, så att var och en kring bordet får sin del. Vatten i en tillbringare, eller i speciellt festliga fall, Coca Cola och Fanta, ställs bredvid på golvet. Stora emailjerade fat placeras mitt på bordet med mat, ett fat per bord...

Vid dop serveras först *kershi*, inälvor med kikärter, och sedan en köträtt med färgkött, ägg, lök och katrinplommon. Maten äts på föreskrivet sätt i en viss ordning: först sugs såsen upp med små bitar av bröd, sen tar man av löken med hjälp av brödbitar, sen katrinplommonen. Så kommer turen till köttet, som man med höger hand skrapar av från benbitarna så gott det går och till sist är det de kanelbeströdda äggens tur. Köttets kvalitet och kvantitet, kryddningens sammansättning — allt noteras, diskuteras och kritiserar av matgästerna.

Så fort maten ätits upp reser sig kvinnorna brådstörtat, tar skyndsamt färväl, klär på sig ytterplaggen och tofflorna och försvinner snabbt hem till de väntande barnen och maken.

Festerna finansieras delvis av deltagarna själva. Varje gäst lämnar en stipulerad summa, motsvarande 6 svenska kronor till värdinnan. Dessutom lämnas presenter och penningssummor vid bröllop av

nära släkt och grannkvinnor. Dessa summor hålls noggrant i minnet av värdfamiljens kvinnor, som förväntas återgälda presenterna på öret när vid lämpligt tillfälle.

Festerna är mycket prestigeladdade tillställningar, där både värdinnan och gästerna sätter sitt sociala anseende på spel. Det gäller att kunna återgälda exakt vad man blivit bjuden på. Därför är gästerna mycket uppmärksamma på

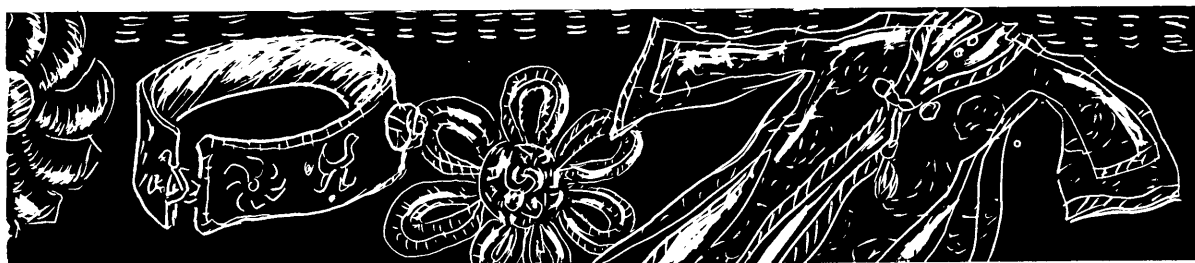
vad som bjuds, maten, dansen och klädseln värderas och kommenteras utförligt i kvinnornas släkt- och grannskapsgrupper efteråt. Det gäller att hitta ett lagom: man skall ha smycken, men inte alltför många så att man förhåver sig och utmanar onda ögat, det gäller att bjuda generöst men inte alltför överdådigt etc.

De festseder och bruk som här beskrivits gäller området

runt Ceuta, kallat Qbila de Anyera, och är typiskt lantliga till sin karaktär. Redan i staden Tetuan, tre kvarts bilresa från denna trakt, ser bilden annorlunda ut.

"Vad är en fest i Tetuan mot en fest här hos oss?" frågar kvinnorna i Anyera, och tänker på hur musiken i stan ersatts av kassetband, och hur dansen där utförs av speciella danserskor, som får betalt.

Smycken och kläder: en försäkring för framtiden

När Fatima gick på dopfest var hon glad och stolt över sina vackra kläder och sina tunga, breda guldsmycken, som var värda mycket pengar. Smycken är synonymt med guld och silver. Själva det ord man använder för smycken, *dhab*, betyder guld.

Dhab innebär två saker för kvinnorna: dels härlighet, skönhet och en glans av rikedom, dels ekonomiska investeringsobjekt. Kvinnornas guld och silver, som de äger i form av smycken, är deras liv-, sjuk- och olycksfallsförsäkring, deras sparkasseräkning och deras kapitalsamling: allt i ett.

Bykvinnorna berättar gärna för sina döttrar om vikten av att bygga upp en "guldserv". Så här säger Fatimas mor till sin dotter:

— Vi kvinnor behöver våra saker. En man har sitt arbete, han kan alltid söka sin utkomst än här, än där. Men vi kvinnor, vi behöver våra smycken. De betyder mer för oss än för männen.

Kvinnornas enda försörjningsmöjlighet, åtminstone på ett hedervärt sätt, i Qbila de Anyera är äktenskapet. Vid skilsmässa, inför en sjukdom, som kräver kostsam behandling, eller om kvinnan vill göra den föreskrivna pilgrimsfärden till Mecka — i olika sammanhang är det ovärderligt för henne att ha egna tillgångar, vid sidan om det ekonomiska beroendet av mannen.

Hur får då kvinnan sina smycken? En del ärvs via modern. Normalt ärver den muslimska kvinnan hälften jämfört med sin bror av föräldrarnas egendom. Men smyckena räknas aldrig in i det arvet. De är kvinnans egendom, som varken hennes man eller söner kan göra anspråk på. Bara döttrarna får dela dem emellan. Andra smycken skaffar sig de unga flickorna själva nu för tiden, genom att arbeta som hembiträde tex. Lönen eller delar av lönen spenderas då på avbetalningar i smyckesaffärer eller till andra kvinnor. I samband med giftermå-

let förvandlas en del av de pengar, som makens familj ger till brudens far för hennes räkning (den sk *mahr*) till smycken åt henne. Resten investeras i kaftaner och annan utrustning.

Kvinnorna säljer också sina festkläder till varandra för att få pengar till nyinköp av tyger till kläder eller till andra smycken.

Men guld anses vara det säkraste investeringsobjektet. Det är värdebeständigt och smyckenas modeller brukar vara desamma genom åren. Så är inte fallet med kaftanerna, som varierar med avseende på tygsort och modedetaljer från år till år. För att kunna följa med svängningarna i modet måste man kanske sälja sina omoderna kläder billigt för att kunna köpa nytt. Att på detta sätt handla med kläder eller smycken sins emellan är ett etablerat beteende i kvinnovärlden. Det är en kvinnornas egen, begränsade ekonomi som löper vid sidan av hushållsekonomi.

Kvinnokultur i förändring

Kläder och smycken, fester, sång, musik och dans hör allt till den traditionella kvinnovärlden. Hur påverkas den idag av den omfattande förändring av seder och bruk som drabbat traditionella samhällen världen över?

När det gäller den materiella kulturen verkar det, som om den på ett selektivt sätt anammats somt och förkastats somt, som erbjudits av nymodigheter. Religionen, islam, har säkert påverkat människor till att bevara mycket av det gamla och uppmuntrat till ett värnande om traditionella former.

När det gäller de arabiska festkläderna har modeller och klädstil behållits: plaggen är fotsida, vida och raka med sidsprund. Färger och mönster har också förblivit desamma, men materialet har förändrats. Istället för de praktfulla, kostsamma sidenbrokarderna, som bara de rika stadsborna kunde unna sig förr, används nu syntetmaterial, som gjort tygerna billigare och mer åtkomliga för en bredare allmänhet. De traditionella lädertofflorna har ibland ersatts av de fulare, men mer praktiska plastsandalerna, ofta i samma modeller som de gamla handgjorda läderskorna. Vackra, hemvävda huvuddukar har ersatts av stora frottéhanddukar, som idag gör sitt segertåg över världen.

Kvinnorna på den marockanska landsbygden använder sig således av traditionella symboler för att visa att de närmast sig den i deras och det omgivande samhällets ögon "finare" stadsvärlden.

En annan tendens bland de yngre kvinnorna är att skaffa sig dubbla uppsättningar av kläder, smycken, skor, ja, även av levnadsstil... De uppträder traditionellt arabiskt klädda på kvinnofesterna, men har också västerländska kläder, högklackade skor, "moderna" smycken, som ofta är billiga och modebetonade; de spelar amerikansk musik på radio och de tränar sig knitterande i disco-dans i skymundan för de äldre kvinnornas blickar.

Fatima kan alltså gå iväg på dopfest, glad och stolt över sina traditionellt prestigebevärgda kläder och smycken. När någon gång hennes make tar henne med till staden för att exempelvis hälsa på en släkting sätter hon på sig sina högklackade lackskor, och döljer de traditionellt föreskrivna påsbyxorna, som når till knät, med en modern västerländsk kjol. Ovanpå detta den mörka dystra långrocken och slöjan. Men ur rockens sprund tittar det nakna benet och den högklackade foten ut.

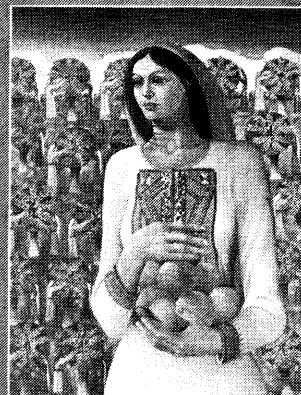
EVA EVERS-ROSANDER är socialantropolog och deltar i ett jämförande kvinnoprojekt — "Kvinnor och samhällsförändring". Hon har gjort fältarbeten i Marocko 1976–78, huvudsakligen bland den muslimska befolkningen i Ceuta och den omgivande landsbygden i norra Marocko.

Anna Sjödahl har gjort illustrationerna.

INGELA BENDT och JIM DOWNING

Vi ska tillbaka till vår jord!

Palestinska lägerkvinnor i Libanon

Prisma

"I själva verket är denna bok den första skildringen på svenska av livet i ett palestinskt flyktingläger... För dem som vill lära känna en av vår tids stora frågor är den en lättillgänglig inkörsport."

Gunnar Olofsson i Aftonbladet

"I ord och bild berättar de lågmält och sakligt om de ständigt havande lägerkvinnornas heroiska kamp mot förföljelsens och krigets namnlösa fasor, och om deras kamp för likaberättigande med mannen."

Kaj Svensson i Helsingborgs Dagblad

"Ingela Bendt och Jim Downing visar i sin bok en sida av den palestinska problematiken som inte ofta kommit fram, i varje fall inte på svenska — de palestinska kvinnornas vardagsslit i lägren, frihetskampens påverkan på de sociala mönstren, den verkliga palestinska revolutionen, som ju är något mycket mer än den militära motståndskampen mot de israeliska ockupanterna."

Per Gahrton i Dagens Nyheter

Ca 65:- inkl moms

Prisma

Palestina:

Inför fiendens kulor slopas de gamla traditionerna

av Ingela Bendt och Jim Downing

För det Palestinska Kvinnoförbundet ingår kvinnokampen som en del i den nationella befrielsekampen. De palestinska kvinnorna lider av samma förtryck som andra kvinnor i tredje världen, men har också ett speciellt problem. De har inget hemland. Man använder valda delar av Koranen för att visa kvinnor att religionen stöder att kvinnor deltar i befrielsekampen.

Ingela Bendt och Jim Downing har intervjuat företrädare för Kvinnoförbundet och PLO.

— Varför kan inte ni västerlänningar lämna oss ifred? Ni måste förstå att vi palestinier har vår egen revolution. Vi måste göra våra egna steg framåt på våra egna villkor. Det gäller även oss palestinskor.

Så säger doktor Nabila, en palestinska i 35-årsåldern, som arbetar som läkare på ett PLO-sjukhus i Beirut, Libanon. Hon besöker ofta de tre palestinska flyktingläger som ligger i Beirut.

Hon är född i Jerusalem i Palestina, tvingades fly vid staten Israels bildande 1948 och har sen dess levt i flera olika arabländer, Egypten, Jordanien och Syrien. Hon kommer från en borgerlig miljö, är beläst och intellektuell. Och hon känner Västerlandet.

— Ni i Väst måste inse att vi behöver en kvinnofrigörelse som är anpassad efter våra egna förhållanden. Vi kan inte snegla mot Väst och apa efter, menar hon.

Doktor Nabila har arbetat som läkare i Cambridge, England, i Frankrike och i USA, där hon var gift sex år med en amerikan. Hon har deltagit i den västerländska kvinnorörelsen. Lärt sig mycket, men samtidigt upprörts och förvånats över den. Visserligen har kvinnorörelsen i Väst gjort mycket gott, menar hon, fört fram krav på lika lön för lika arbete, daghem åt barnen, fria aborter. Sakerna som är grundläggande i kvinnans frigörelse.

— Men medelklasskvinnorna har fått ett alltför starkt in-

flytande över kvinnorörelsen i Väst.

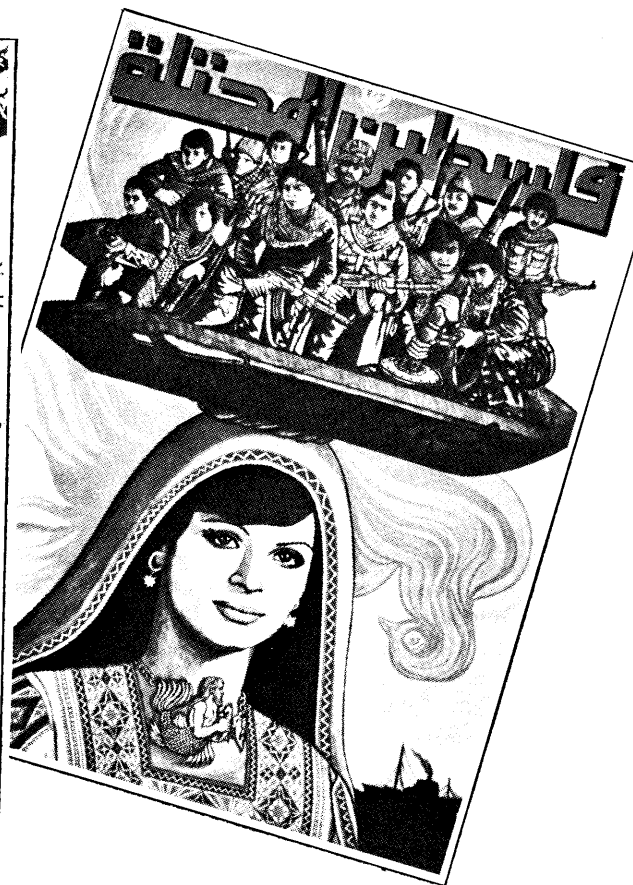
Inte heller gillar hon de feministiska idéerna. Kvinnor är väl inte en speciell klass med gemensamma intressen bara för att de är kvinnor, säger hon. Det handlar om jämställdhet mellan könen, inte ett särskiljande.

— Kvinnorörelsen i Väst har blivit för individualistisk. Många går in i kvinnorörelsen för personliga problems skull. Det är för mycket prat om sexuella rättigheter, trots att kvinnofrågan i grunden är en fråga om sociala orättvisor.

Det är därför som Nabila återvände till sitt folk och sin kultur.

— Sammanhållningen här är mycket bättre och vi har en revolution på gång. Vi för ett

Kvinnorna är väl synliga i den palestinska befrielseströrelsens rika affischflora. De avbildas både i militanta positioner med vapen i hand och som symboler för freden och för fosterlandet Palestina.

befrielsekrig. Vi tvingas att hålla ihop.

Folk i USA förlorar varandra, menar hon. Barn har ingen kontakt med sina föräldrar och syskon, de kanske inte ser varandra på 15 år.

— Det är helt obegripligt för oss här! Se på vårt folk! Trots att vi lever mitt i ett krig som pågår varje dag har vi inte de problem med psykiska störningar som finns i Väst. Vi lever så nära varandra. En fem-årig pojke tar hand om sin tvååriga syster. I familjerna finns mycket kärlek och omsorg om varandra.

De palestinska kvinnoaktivisterna menar att de palestinska kvinnorna lider av samma fattigdom och sociala och religiösa förtryck som kvinnorna i tredje världen. Men de pale-

stinska kvinnorna har ett speciellt problem. De har inget hemland. I jämförelse med det krymper alla andra problem. Hela det palestinska folket är förtryckt, menar man. Inte heller männen är fria. Utan ett eget land och en egen ekonomi kan man inte lösa sociala och ekonomiska problem.

Därför menar det Palestinska Kvinnoförbundet att kvinnokampen måste ingå som en del i den nationella befrielsekampen.

Det Palestinska Kvinnoförbundet bildades 1965 och ingår i den palestinska befrielseorganisationen PLO.

Kvinnoförbundets officiella mål är att göra den palestinska kvinnan mera medveten om sin situation och att mobilisera henne i befrielsekampen. Det

är kvinnorna i Libanons tolv flyktingläger som Kvinnoförbundet vill nå. Och det är ingen lätt uppgift. Lägersamhällena är mycket patriarkaliska.

Um Rim, en heltidsanställd kvinnoaktivist säger så här:

— Kvinnans frigörelse är ett mycket känsligt problem här. Vissa anser att det är emot våra traditioner. Folk här anser att politik är nånting som hör till männens område. Kvinnorna litar inte på sig själva.

Många tror att Koranen är emot att kvinnor deltar i det offentliga livet. Men Kvinnoförbundet använder just Koranen för att i stället visa att islam är för kvinnornas deltagande i befrielsekampen.

I Koranen berättas till exempel om Khamsa som skickade sina fyra söner ut i krig. Alla dog i strid. Khamsa sjöng

när hon fick veta det och hon uppmuntrade andra kvinnor att sända iväg sina söner. Och profeten Mohammeds fru Khadija berättas det också om. Med sina pengar finansierade hon Mohammeds heliga krig mot hedningarna i Mecka.

Det är två exempel som Kvinnoförbundet använder framför allt när de ska försöka övertyga de äldre lägerkvinnorna att satsa vad de har för att stödja befrielsekampen. De får igång en diskussion om att kvinnorna inte ska hålla sina barn hemma. Också dottrarna ska utanför hemmet för att arbeta inom revolutionen.

Det har till stor del lyckats. Kvinnoförbundet driver till exempel sykurser. Flickorna kommer för att lära sig sy, men får på köpet en politisk utbildning. Deras medvetenhet höjs samtidigt som de utbildas i ett yrke, vilket är ett steg på vägen till ekonomiskt oberoende.

Kvinnoförbundet har upprättat daghem i de olika lägren, de driver broderiverkstäder och alfabetiseringsklasser. Då och då ordnar de större möten och demonstrationer.

De har uppsökande verksamhet och försöker sedan samla en grupp kvinnor för att tala om konkreta problem som kan finnas i lägret. Det kan handla om flera skyddsrum, bättre sophämtning, flera vattenledningar eller om att asfaltera gränderna i lägren.

Den materiella standarden i lägren är mycket låg, familjerna är stora och trångbodda och husen ligger tätt ihopträngda.

Kvinnoförbundet hjälper kvinnorna att hitta arbete inom PLO:s olika institutioner. 60 procent av de anställda inom Röda Halvmånen, PLO:s sjukvårdsorganisation, är kvinnor.

Kvinnorna får också jobb in-

om PLO:s olika verkstäder och småfabriker där man tillverkar leksaker, kläder, lädervaror, textilier, militärkläder, palestinsk hemslöjd m.m. Ungefär 70 procent av arbetskraften där är kvinnlig.

Kvinnoförbundet förmedlar stipendier till utlandet och kvinnor med högre utbildning kan få anställning på PLO:s kontor i Beirut.

Under krigstider mobiliserar lägerkvinnorna i olika arbetsgrupper. De hjälper till inom sjukvården, de lagar mat, tvättar kläder åt gerillasoldaterna, de delar ut filter till flyktningarna som väljer upp från södra Libanon när israelerna bombat lägren.

Varje år ordnar PLO ett par militära träningsläger för kvinnor. Men bara ett fåtal kvinnor får plats och de flesta återvänder till lägren efter avslutad träning. Några får arbete hos gerillan som telegrafister och radiooperatörer, men det är sällsynt med kvinnor i stridande förband.

Däremot är det många kvinnor som får vapenutbildning av sina män i hemmen. De kvinnorna tvekar inte att ta fram sina k-pistar när lägren anfalls av israelerna.

Så här säger Assad, en palestiniere på ett av PLO-kontoren i Beirut. Han har erfarenhet både av gerillalivet och från många års vistelse i Europa, där han följt kvinno-kampen på nära håll:

— Kom ihåg en sak! Under strider när lägren beskjuts, då försvinner könsdiskrimineringen. Israelernas kulor och bomber skiljer inte mellan män och kvinnor. Alla måste försvara sig själva, sina hem och sina barn när fienden angriper. De gamla traditionerna slopas inför fiendens kulor. Kvinnorna tvingas ut i kampen.

— De palestinska männen kan inte förhindra det, de har ju ingen kontroll över hur

fienden gör. Och för varje gång israelerna angriper lägren frigörs våra kvinnor lite mera.

Varken han eller kvinnoaktivisterna inom Kvinnoförbundet förnekar att kvinnorna återvänder till sina traditionella roller när anfallen tar slut. Men ändå menar de att kvinnans frigörelse i lägren och i befrielsekampen är oundviklig.

— Visst vill männen "återställa ordningen" när anfallen är över, fortsätter Assad. De försöker ta tillbaka det de förlorat till kvinnorna. Men de kan *aldrig* ta tillbaka *allting!* Det är poängen!

Han medger att det är en långsam process. Gamla invanda mönster förändras inte på kort tid. Inte ens under krig. Men männen har grovt fel om de tror att de ensamma klarar av att försvara kvinnorna, menar han.

— OK, kanske männen har lite mera muskler på överarmen. Men det räcker inte. Kvinnorna behövs i kampen. Befrielsen av hemlandet är lika mycket kvinnornas ansvar som männens. Tro mig, om jag inte var övertygad om det skulle jag inte arbeta för revolutionen!

Kvinnoförbundets viktigaste uppgift idag är att befästa de landvinningar som kvinnorna gjort under befrielsekrigets 16 år. Många vi pratat med nämner exemplet Algeriet. Där spelade de algeriska kvinnorna en avgörande roll under befrielsekampen mot Frankrike. Men när algerierna segrat över de franska ockupanterna återvände kvinnorna till hemmen.

PLO har dragit många lärdomar av Algeriets kamp för oberoende. Men nu är frågan om det Palestinska Kvinnoförbundet kan förhindra att det som hände kvinnorna i Algeriet upprepas när Palestina blir fritt... □

Palestina:

Revolu- tionen viktigare än religionen

text och bild:
Susanne Jungmar

Den palestinska kvinnan har alltid haft en starkare ställning i samhället än många av hennes islamska systrar. Hon bidrog lika mycket till familjens försörjning som mannen i det palestinska bondesamhället. Hon har deltagit i kampen mot ockupationsmakterna, både den engelska och israeliska, och fått frihet "på köpet".

Men när PLO:s baser i Jordanien krossades övertog religionen mycket av politikens roll bland palestinerna i Jordanien.

Susanne Jungmar beskriver de jordanska palestinakvinnornas situation.

Solen håller på att gå ner över Palestina i väst och de sista strålarna förgyller de låga betonghusen som ligger i en klunga på ett sandstensberg i Jordanien. Allt färgas gult utom den långa svarta skuggan bakom husen och de svartklädda kvinnorna som sitter

utanför sina dörrar och småpratar och tittar på grannarna som tar sig en kvällspromenad.

På långt håll ser man vilka kvinnor som är palestinier och vilka som är jordanier. De palestinska klänningarna lyser av färgrika broderier, mest på bröstlappen, men också runt hela kjolkanten och längs sidorna. Där finns alla sorters blommor, lila liljor, rosa granatäppelblom och gröna blad, vinlövsrankor och frukter, vindruvsklasar i blått och gredelint, gula fikon och apelsiner.

För inte så länge sedan levde de här kvinnorna mitt uppe i den lustgård, som nu bara finns kvar på deras klänningar och i deras blickar när de ser västerut över bergen. De är flyktingar från Palestina, deras land är ockuperat av staten Israel, som nu skördar frukter från de träd som dessa kvinnor planterat.

I många tusen år har palestinerna brukat jorden i Palestina, en bördig jord, jämfört med grannländernas. Redan i det palestinska bondesamhället hade kvinnan en stark posi-

tion. Hon deltog i jordbruksarbetet, arbetade sida vid sida med männen på fälten, ansvarade för fruktträdgården, såg till hönsen, torkade och lagrade maten som familjen skulle leva av under vintern, säd, baljväxter, oliver, olja, torkad frukt. Hon hämtade vatten och samlade ved. Hon skötte allt hushållsarbetet dessutom. Kvinnan bidrog ekonomiskt minst lika mycket till familjens försörjning som mannen. Dessutom bidrog hon till familjens fortbestånd genom att föda en stor barnaskara! Kvinnan var inte en del av hemmet. Hon *var* hemmet!

Som följd av sin starka producerande funktion har den palestinska kvinnan alltid varit mer respekterad och mindre förtryckt som kvinna än många av hennes systrar i den övriga islamska världen. Till exempel har hon aldrig varit tvungen att beslöja sitt ansikte och stänga in sig i mängder av svarta, varma tygsjok, eller tvingats stanna inomhus i en separat kvinnodel i huset. Hon har burit sin färgrika broderade klänning och en tunn vit sjal om håret och har rört sig helt

fritt, både i hemmet, i byn och i naturen.

Den starka familjesammanhållningen har skyddat kvinnans rättigheter lika mycket som mannens och familjens svaga medlemmar (om nu kvinnan kan räknas dit?) har alltid blivit väl omhändertagna av familjens överhuvud. I Palestina har kvinnorna också accepterats som självständiga jordbrukare av egen jord, även om det inte varit utbrett.

En palestinsk kvinna blir mycket sällan bortgift mot sin vilja, utan kan alltid tacka nej om den tilltänkte inte tilltalar henne. Och många är historierna om hur unga män och kvinnor lyckats smita ifrån familjernas vakande ögon under varma sommarkvällar och träffas i smyg! Blir de upptäckta är straffet jämlikt, piskrapp för båda!

Palestinskorna anser att kampen mot det politiska förtrycket är viktigare än kampen mot kvinnoförtrycket. Kvinnan har alltid hjälpt till i kampen mot ockupationsmakterna, först den brittiska och sedan den israeliska. Genom att delta i kampen mot det politiska förtrycket har kvinnans frihet ökat som på "köpet"!

Under den omfattande palestinska revolten 1936 mot sionisterna deltog kvinnorna aktivt genom att gömma motståndsmännen. De delade ut kofior, den palestinska gerillans svart- och vitrutiga sjal, till alla män för att sionisterna inte skulle se skogen för bara träd!

Ett exempel på att revolutionen är viktigare än religionen för palestinerna är den kvinna som tog emot en främmande motståndsmän i sin bädd för att gömma honom undan sionisternas patruller. Hon hälsades som en hjälte av sin familj istället för att bli stenad till döds som islams lagar föreskriver!

När den israeliska staten utropades 1948, efter ett kort

krig där sionisternas terror mot civilbefolkningen gjorde att 800 000 palestinska bönder måste fly från sina gårdar, slogs det palestinska bondesamhället sönder.

Familjerna försökte hålla ihop i flyktinglägren så gott det gick när sju familjer från olika byar måste dela på ett enda tält och kvinnorna var fortfarande familjens centrum och sammanhållande kraft. Men självrespekten hade fått sig en ordentlig törn när man förlorade det som man i tusentals år fått sitt levebröd ifrån, jorden.

I flyktinglägren försökte alla bidra till familjens försörjning så gott det gick, även kvinnorna. FN startade skolor där även flickorna fick gå och barnen kastade sig över studierna. När man förlorat sin jord var utbildning den enda utväg man såg ur det ekonomiska eländet i lägren.

Inte förrän efter 20 års misär i flyktinglägren började palestinierna återfinna sin självrespekt och människovärdighet, även kvinnornas. Junikriget 1967 då de arabiska arméerna led ett förkrossande nederlag mot Israels blixtanfall öppnade palestiniernas ögon. De förstod att de måste ta saken i egna händer och själva slåss för att återvinna sin jord som de längtar efter att bruka.

De palestinska befrielseorganisationerna fick ett enormt stöd när de började organisera flyktingarna i lägren. Slaget vid Karameh 1968 var den definitiva vändpunkten. Palestinierna i byn vägrade att fly när Israel angrep, och försvarade sig hjältemodigt i femton timmar.

Även kvinnorna organiserades, mest i sjukvårdande och socialt arbete, men även i stridande funktioner. Förut hade den palestinska mannen och kvinnan arbetat sida vid sida på åkrarna, nu stred de sida vid sida för att befria sin jord från imperialismen. De soci-

alistiska idéerna som grodde bland aktivisterna i befrielseorganisationerna bidrog till frigörelsen av den palestinska kvinnan.

När hon går hemifrån för att gå på ett politiskt möte stannar mannen hemma hos barnen. När hon arbetar, mest inom kvinnoyrken som sjuksköterska och lärare, tar släktingar hand om barnen. När hon deltar i den revolutionära kampen sover hon i samma rum som sina manliga kamrater, trots att de inte hör till familjen, utan att hon förlorar sitt goda rykte. När hon studerar vid universitet bor hon själv och ingen vet vem hon träffar.

När den revolutionära glöden var som störst i slutet på 60-talet gick den politiska friheten hand i hand med den sociala. Palestinierna kontrollerade stora delar av Jordanien och Libanon, delar av Syrien. De unga kvinnorna umgicks med de unga gerillakämparna och var som berusade av sin nya frihet. Den traditionella klädedräkten minskade i betydelse och kvinnorna gick i långbyxor och kortkort och utslaget hår på gatorna i Amman och Beirut.

Men sedan kom den politiska och sociala baksmällan. Under svarta september 1970 krossades större delen av den palestinska befrielseorganisationens baser i Jordanien av kung Husseins trupper och sedan följde det ena politiska bakslaget efter det andra.

Nu, tio år efteråt, har religionen övertagit mycket av politikens roll bland palestinierna i Jordanien. I besvikelse över att den politiska kampen inte gav omedelbara resultat och som en direkt följd av att de palestinska befrielseorganisationerna är förbjudna i Jordanien, har många vänt sig till religionen istället. Speciellt förvånande är att så många unga har blivit aktiva muslimer.

För tio år sedan var det bara äldre män som bad i moskéerna, nu är där fullt av pojkar och unga män. Kvinnorna har börjat bära traditionella dräkter igen och är noga med att ta på fotlångka kappor och dölja håret med stora sjalar när de går utanför hemmet. De islamiska prästerna dikterar reglerna för hur man ska leva igen.

Kanske är det en reaktion mot den kapitalistiska västvärldens inflytande, som ju inte är speciellt frigörande för kvinnan, snarare tvärtom, när den traditionella familjesolidariteten slås sönder av en kapitalistisk samhällsstruktur.

Men det är samtidigt en reaktion mot den politiska befrielsekampen som vill befria alla människor, inklusive kvinnorna, och skapa ett socialistiskt samhälle där de traditionella familjebanden utgör grunden för en kollektivistisk samhällsstruktur.

Effekten av tillbakagången till religionen kan bli som i ett av husen på sandstensberget dit solen kastar sina sista strålar innan den går ner över Palestina i väster. Innanför en hög mur sitter Leila isolerad med sina systrar och sin bror sen tio år tillbaka. Hon är 35 år och ogift och kommer aldrig att bli gift heller. Under den revolutionära kampens uppsving var hon aktiv i motståndskampen. Hon var tillsammans med en av de unga revolutionärerna och mycket lycklig, hon kämpade för Palestinas befrielse och för kvinnans befrielse. Nu är hon ensam, har dåligt rykte för den utomäktenskapliga förbindelsen, för att hon är politiskt medveten, för att hon är beläst. Hon får inga giftermålsanbud och inte heller hennes systrar. De är dömda till livslångt celibat om inte de palestinska befrielseorganisationerna får större inflytande igen. □

Iran: Kvinnorna maktfaktor i revolutionen

av Lois Beck

Ett av den iranska revolutionens främsta kännetecken var kvinnornas breda deltagande. De deltog i demonstrationer, tog hand om sårade, försvarade sjukhus mot shahens trupper och annat. Lois Beck redogör för kvinnornas roll i Irans revolution.

Ett av revolutionens främsta kännetecken var kvinnornas breda deltagande. Män och kvinnor kämpade tillsammans för att bli fria från shahen.

Kvinnorna deltog kollektivt i gatudemonstrationer, de försvarade sjukhus mot shahens trupper, tog hand om sårade i "hemkliniker" för att de inte

skulle arresteras, och organiserade demonstrationer. När landet blivit fritt från shahen och hans förtryck fortsatte både män och kvinnor vara politiskt aktiva. När Khomeini i mars -79 påbjöd att kvinnorna borde bära slöja om de arbetade utanför hemmen, demonstrerade kvinnorna på nytt i stor skala. Deras snabba reaktion har uppenbarligen avhållit ayatollahn från fler så direkta uttalanden om "kvinnofrågor".

Kvinnorna i Iran är medvetna om att de kan ändra händelseförloppet — den revolu-

forts. sid. 21

bild: Stig A Nilsson

Ny styrka hos u-landskvinnor

Världen förändras. Ibland till det bättre. Kvinnorna har undergått en stor förändring under några få decennier. Under några korta veckor har jag vid åtminstone två tillfällen kunnat konstatera detta. Först detta faktum att kvinnor över hela Norden beslutat sig att gå samman i ett gemensamt krav om nedrustning och fred. Kravet är ett minimum och allt man kräver är slut på rustningsvanvett. Vi kräver pengar till mat, därför att vi vet att 100 000-tals barn svälter ihjäl i världen. Vi vet att dessa pengar skulle kunna utrota nöden, skulle kunna bidra till att utrota många svåra sjukdomar som i dag skördar liv i onödan. Men framför allt för barnens skull. De är skapare av framtidens samhällen runt om på vårt klot. Hur ska vi kunna hoppas på en fredlig värld, på de efterkommandes förmåga att skapa en sådan, när de åsamkats så mycket lidande, så mycken orättvisa. Stöd Nordens kvinnors appell för fred.

Det andra tillfället var på seminariet 21—24 april anordnat av Jämställdhetskommittén. Seminariet var anordnat med anledning av den instundande kvinnokonferensen i Köpenhamn. Ca 15 utländska kvinnor var gäster, de flesta från afrikanska stater men också Indien, Sri Lanka och Nicaragua hade sänt delegater. Kvinnor som man inte kunde undgå att imponeras av. Vackra och kloka, många i sina traditionella kläder, andra klädda helt efter vårt mode, och kanske ska man säga efter vårt klimat. Dessa kvinnor var inte enbart här för att be om stöd eller för att lära av de så långt avancerade svenskorna. De hade mycket att lära oss och de gjorde det på ett professionellt sätt både när det gällde att forma sina erfarenheter och att framföra dem i tal.

Edith Munuo från Tanzania som berättade om den stora vikt som lägges vid att alla får lära sig läsa och skriva. Hur hårt man arbetar för att få ut den viktiga kunskapen till de avlägsna byarna i ett land med transportsvårigheter. Desda Bishaw från Etiopien som så stolt berättade om sitt hemlands revolution även om både hon och vi vet vilka oerhörda svårigheter man ännu har att övervinna. Rifat Rashid kom från Pakistan, där kan bara 1,6 % av kvinnorna i städerna läsa och skriva, på landsbygden är det ännu sämre. Eller tag Gloria Carrion, kommen från ett Nicaragua som är mitt i kampen för att revolutionen skall lyckas. Där är behovet omätligt idag. Man behöver allt. Just nu är man mitt uppe i en kampanj för att alla barn skall kunna få mjölk varje dag. Man behöver sjukhus, man behöver mat och kläder. Men genomgående för alla var behovet av att kunna skaffa sig kunskap för att kunna arbeta vidare på att utveckla människor till självhjälp. I ca 20 års tid har jag i olika sammanhang träffat systrar från tredje världen i KDV:s råd, på konferenser o s v. Skillnaden då och nu är oerhört stor. Då berättade man hjälplöst om sina svårigheter. Nu — visst har man svårigheter, men man såg också lösningar. Man såg ingenting ödesbestämt i sin situation. Man såg en väg ut, man arbetade för en annan ekonomisk världsordning. Dessa kvinnor ger stort hopp om en framtid för sina folk. De har i sanning undergått en stor förändring. De gav ordentlig underbyggnad åt tesen: "Ge hjälpen till män och Du hjälper individer, ge den till kvinnor och Du hjälper ett folk". Världen förändras trots allt till det bättre.

E.A.

SKV STÖDER FORTSATT FOLKKAMPANJ

SKV anser att det är viktigt att Folkkampanjen fortsätter som sådan. Alla de människor från vitt skilda läger som engagerats i Folkkampanjen måste få fortsätta att arbeta för det gemensamma målet, stopp för kärnkraften. Nu gäller det bl a att kämpa för att så få reaktorer som möjligt färdigställs och laddas, och att avvecklingstiden blir så kort som möjligt. (Vi måste påminna om att ja-linjerna inte hade satt någon minimigräns för antalet reaktorer eller antal år för avvecklingen på sina valsedlar!)

Folkkampanjen får inte förvandlas till något nytt parti och inte heller till en ny bred miljörelse. Den får inte bli någon konkurrent till de existerande miljöorganisationerna, utan bör som hittills vara samlande organ för kampen mot kärnkraft och för alternativ energi.

Något namnbyte (som föreslagits) bör inte ske! Det skulle bara skapa förvirring. Folkkampanjen Nej till kärnkraft är ett inarbetat begrepp — ett namnbyte skulle antyda att vi ändrat målsättning.

När det gäller organisationen menar SKV emellertid att Folkkampanjen i fortsättningen bör bygga på enskilt medlemskap. De organisationer som vill stödja kampanjen bör i fortsättningen ha stödjande och rådgivande men inte beslutande funktioner. Det huvudsakliga arbetet bör ske på lokalplanet, så decentraliserat som möjligt. Någon form av samordningsorgan på riksplanet måste dock finnas, bl a med tanke på kontakter med andra länder.

Fortsatt studiearbete är viktigt, och tyngdpunkten bör där enligt SKV:s mening ligga på studiet av alternativen till kärnkraft och olja. Det vore bra om det snarast kunde utarbetas en eller flera nya studiekurser, så att ett brett studiearbete kan komma igång i höst.

Vi menar slutligen att alla ansträngningar bör göras för att Nej Tack-tidningen ska kunna ges ut (som månadstidning). Den behövs som samlande organ men också för det utåtriktade arbetet. Alternativet stenciltidning för interna meddelanden är mycket sämre. Folkkampanjen måste snabbt engagera nya människor i kampen, och för det behövs en tidning som aktivister kan sälja. Teckningslistor för prenumeration bör snarast sändas ut till alla tidigare prenumeranter, och pengar för nytt startkapital samlas in. Det bör vara möjligt att ge ut åtminstone tre nummer i år.

KVINNOMISSHANDEL

En tredjedel av alla mordoffer i Sverige är kvinnor som misshandlats till döds. Varje år misshandlas 300 000 kvinnor i Sverige, bara en procent av fallen polisanmäls, och över hälften av anmälningarna tas tillbaka.

Kvinnomisshandel är ett stort problem i Sverige, men trots det nästan osynligt. Därför inbjöd BRÅ, Brottsförebyggande Rådet, till en konferens om kvinnomisshandel i maj i Stockholm. Syftet var att informera om kvinnomisshandel som ett allvarligt samhällsproblem och ta upp tänkbara åtgärder till diskussion.

Inbjudna var företrädare för kvinnoorganisationer, kvinnohus, myndigheter och massmedia. Diskussionerna kom att röra sig mycket om lagen borde ändras så att kvinnomisshandel faller under allmänt åtal, i stället för att som nu bero på en enskild anmälan. Det var främst de få närvarande männen som ansåg att en lagändring vore meningslös och/eller felaktig. Det vore fel att särskilja kvinnomisshandel från annat våld, menade de och dessutom skulle det i praktiken bara innebära mer pappersarbete för åklagarmyndigheterna. Det är omöjligt för en åklagare att driva ett mål utan stöd av den misshandlade kvinnan, och hon backar oftast ur, vad det än står i lagen.

Många företrädare för kvinnoorganisationer och kvinnojourer ansåg däremot att en lagändring är en viktig markering från samhället för att visa att kvinnovåld inte är en privatsak. Och att man i stället för att lägga ned åtal, borde ge kvinnan stöd och hjälp att fullfölja sin anmälan t ex med obligatoriskt rättegångsbiträde.

Det var också en påfallande attitydskillnad mellan män och kvinnor på konferensen. Kvinnorna identifierar och solidariserar sig med sina slagna medsystrar, startar jourer etc. Männen däremot kände ingen samhörighet med dem som slog. Kanske att en mansjour för män som slår vore en början?

STÖD TILL VI MÄNSKOR

I nummer 2/80 bad vi er läsare om stöd till Vi Mänskor. Vi påstod att det skulle medfölja ett inbetalningskort i tidningen. Men på grund av en jäktad pressläggningssituation så glömde tryckeriet helt enkelt att bifoga inbetalningskortet.

Men i det här numret finns det med. Du har alltså nu möjlighet att stödja Vi Mänskor med ett bidrag — litet eller stort — om du tycker att tidskriften behövs. Vi behöver ditt stöd för att kunna fortsätta.

Beställ gärna fler inbetalningskort — så kan du bidra när du får pengar över.

KVINNOKONSERT!

Onsdagen den 14 maj — Kvinnokonsert på Skanstulls gymnasium. Meg Christian, sångerska och gitarrist från den amerikanska västkusten, stod där framför oss ensam med sin gitarr på den stora scenen. Meg var den första kvinnan som doktorerade i klassiskt gitarrspel och det var inte svårt att höra. Vi fick prov på hennes skicklighet många gånger under konserten men kanske främst i hennes egen instrumentala komposition tillägnad de två gamla systrarna, idag i 80-årsåldern, som betydde mycket i Megs barndom.

Meg har en fantastisk förmåga att utnyttja olika spelstilar för att understryka olika stämningar i texterna och hon kan hoppa från den ena genren till den andra.

Många i publiken sjöng med i flera av hennes sånger som fanns med på de två skivor hon har gett ut på det kvinnostyrda grammofonbolaget OLIVIA RECORDS.

För två år sedan var Meg här tillsammans med Holly Near med anledning av den jättelika kvinnomusikfestivalen i Köpenhamn.

Vi som arrangerade konserten kallar oss LILITHS ÖRONFRÖJD. Vi vill sprida den musik Meg Christian och andra kvinnor i bland annat USA och Västtyskland gör. Musik som under flera år inte varit tillgänglig för oss här i Sverige.

Vi kan ge varandra kraft och inspiration att sprida och utveckla kvinnokulturen över gränserna. Musiken är en viktig del i våra liv, men

kan vi alltid känna igen oss i "skvalmusikens" förjugna kvinnobilder? Kvinnomusik är ingen speciell stil — det är musik som talar till oss på ett verkligt sätt genom exempelvis jazz, rock, ballader, blues... ja, mångfalden är oändlig — för varje kvinna ett liv en sång...

HÄLSNINGAR FRÅN LILITHS ÖRONFRÖJD

c/o B Olsson

Bondegatan 63, 2 tr

116 34 Stockholm

pg 70 70 58—4

tel: 08/40 34 67

el. 42 50 79

MISSHANDLADE INVANDRARKVINNOR VANLIGT AMU-PROBLEM

Att bli fysiskt eller psykiskt misshandlad av en man gör lika ont för en invandrarkvinna som för en svensk kvinna.

Vi som arbetar på AMU-centren runtom i landet — arbetsförmedlare, lärare, lokalvårdare, fritidskonsulenter, kuratorer m fl — ser i vårt dagliga arbete invandrarkvinnor med stora problem bland våra elever.

Det finns en grupp bland invandrarkvinnorna som är speciellt utsatt för misshandel och våldtäkt: de som är gifta med svenska män och endast har varit i Sverige en kort tid. De saknar ofta utbildning och arbete och har därför små möjligheter till ett människovärdigt liv i sina hemländer. När de, ofta av en slump,

KVINNO- PROJEKT

Med kvinnor, om kvinnor, för kvinnor. Kvinnors situation här hemma och ute i världen — förr och i våra dagar. 16 veckor med möjlighet till förlängning. Start 27 augusti.

Heltidsstudier, som kombinerade med vissa ämnen kan ge behörighet tex för högskola.

Jakobsbergs folkhögskola,
Box 161, 175 23 Järfälla.
Tel. 0758/304 44

KVINNORS LIV OCH ARBETE

Projekt vid

SKINNSKATTEBERGS FOLKHÖGSKOLA

Vinterkursen 1980—81

KVINNOHISTORIA

KVINNORS SKRIVANDE

KVINNOR I DAGENS SAMHÄLLE

KVINNORS HANTVERK

Vi har verkstäder och konstnärlig handledning. Studier på folkhögskola ger behörighet för vidare studier.

För prospekt och information om skolans övriga kurser kontakta

Skinnskattebergs Folkhögskola

779 00 Skinnskatteberg.

Tel. 0222/104 98 eller 109 19

träffar skandinaviska män ser de en chans till ett nytt och bättre liv.

När männen, som lovat guld och gröna skogar, hämtat hem dem till Sverige, så börjar eländet för en del av dessa kvinnor. Gång på gång, kanske var tredje eller var sjätte månad, måste de förnya sitt uppehållstillstånd hos invandrarverket. Varje gång utsätts de för korsförhör, med baktanken att de kanske lever i skenäktenskap. Efter två år slutligen får de ett längre uppehållstillstånd.

Den första kontakten en invandrarkvinna får när hon börjar läsa svenska är med arbetsförmedlaren och Sfi-läraren (svenska för invandrare).

Många arbetsförmedlare upptäcker att somliga kvinnor kommer till AMU-centret med blåtiror som de med all möda i världen försökt dölja med smink. Ibland går kvinnorna till skolsköterskan och klagar över menssmärtor varpå de skickas hem.

Under en svensklektion svimmar plötsligt en afrikansk kvinna av kraftiga buksmärter. Hon blir sämre och sämre. På sjukhuset upptäcker man att hennes mjälte är brusten. Hon opereras snabbt. Så småningom kryper sanningen fram: hon har blivit systematiskt misshandlad och våldtagen av sin svenske man.

Dessa kvinnor vågar inte anmäla misshandeln eller ta kontakt med någon. Inte heller vågar de begära skilsmässa, för om de skiljer sig innan två år hotas de av förpassning direkt.

Invandrarverket har ingen förståelse för dessa kvinnor: det är inget godtagbart skäl att få stanna bara för att hon blivit misshandlad, och därför inte kan fortsätta äktenskapet. Men det är fullt tillåtet för svenska män att hämta hem "riktiga kvinnor" från Afrika och Asien. Och inom hemmets "trygga väggar" är det fritt fram för misshandel och våldtäkt. Och om männen tröttnar kan de lugnt överlåta åt invandrarverket att kasta kvinnorna ur landet.

Ofta försöker kvinnorna intill bristningsgränsen att hålla masken utåt. Deras män hotar dem ofta med att "berättar du för någon om dina blåmärken blir du utvisad direkt".

Många bland personalen på AMU-centren, mest kvinnor förstås, har nu på allvar börjat diskutera vad vi kan göra för att stödja och hjälpa dessa kvinnor.

Det mest vettiga förslaget som väckts hittills är att man på varje AMU-center (det finns

57 st) ska bilda basgrupper bestående av kvinnor, dels representanter för olika personalkategorier, dels kvinnliga elever, dels kvinnor från närmaste IFFI-avdelning och med centrets kurator som samordnare.

Dessa basgrupper skulle kunna utgöra en naturlig resurs vid introduktionen av nya kursdeltagare samt i olika utbildningssammanhang.

Syftet med basgrupperna skulle dels vara att fånga upp och lyssna till invandrarkvinnornas behov, dels att öka förståelsen och solidariteten bland kursdeltagare och personal på AMU-centren. □

Jeanette Unger-Skou

INTERNATIONELL KVINNOSOLIDARITET

Den 17 december 1979 ockuperade 40 kvinnliga arbetare i Lima, Peru, en fabrik. Kvinnorna hade arbetat i nio månader utan lön och arbetsköparen bestämde sig slutligen för att stänga fabriken. Det enda som då återstod för att behålla jobben var att ockupera fabriken.

Företaget heter CONEL och tillverkar elektroniska komponenter. I Peru är det svårare för kvinnor än för män att få arbete och kvinnans inkomst är livsviktig för familjens försörjning.

I april 1979 permitterade företaget alla anställda. Större delen sa upp sina anställningar efter påtryckningar. Kvar blev bara de 40 personerna som nu tillsammans med sina barn genomfört ockupationen.

Peru har militärdiktatur. Faran är stor för att ockupationen krossas med våld. Det har hänt tidigare i Peru. Förra året dödades nio arbetare då militär stormade en fabrik vid ett liknande tillfälle.

Kvinnorna behöver ekonomiskt och moraliskt stöd.

Skriv till regeringen i Peru! Adressen är: Ministerio de Trabajo av. Salaverry, Jesus Maria, LIMA, PERU. Kräv kvinnornas rätt till arbete på fabriken.

SKV har stött deras krav i brev till Perus regering. Dessutom har 500 kronor anslagits ur vår insamling för Internationell solidaritet. Uppsala och Göteborg har tillsammans dessutom skänkt 500 kronor. Pengar förmedlas via Latinamerikakommittén som har postgiro 11 24 16—3 (insamlingskonto).

NORDISK BRIGAD PÅ CUBA

I mitten av december 1979 för vi, ca 200 kamrater, från hela Norden för att under en månad delta i den nionde Nordiska Brigaden på Kuba. Förutom det solidaritetsarbete vi utförde tillsammans med kubanska kamrater, på byggen och i mandarinskörden, gjorde vi många intressanta studiebesök på skolor, fabriker, organisationer och sjukhus.

När vi besökte den kubanska kvinnoorganisationen FMC (Federacion de Mujeres Cubanas) berättade Elena Perez följande för oss:

FMC startade sin verksamhet i augusti 1960, ungefär ett och ett halvt år efter revolutionen. Kvinnorna på Kuba var då mycket exploaterade även om det redan före revolutionen fanns organisationer som arbetade för kvinnans rättigheter. Dessa förenades efter revolutionen i FMC och arbetet intensifierades.

Alfabetiseringskampanjen var bland det första som FMC deltog i. De kvinnor som hade någon form av utbildning organiserade sig och gick ut i landet som lärare. I samband med undervisningen fanns speciella kvinnogrupper som tog hand om barnen. Förutom att lära kvinnorna, framförallt de på landsbygden, att läsa och skriva lärde man ut nya vanor inom hälso- och barnavård. FMC arbetade också med att omskola de prostituerade, förbereda och få ut kvinnorna i produktionen, starta daghem, stärka kvinnornas ideologiska och politiska medvetenhet, ge kunskap om andra länders kvinnoorganisationer, utveckla internationell solidaritet och att organisera brigader för frivilligt arbete i uppbyggandet av det nya Kuba.

FMC är uppbyggd på samma sätt som övriga massorganisationer på Kuba. På riksnivå finns en nationalkommitté med högkvarter i Havan-na, arbetet uppdelas sedan på provinsnivå, regionnivå, kommunnivå och basnivå. På basnivå är kvinnorna organiserade kvartersvis i "bloques" som i sin tur är uppdelade i 4-8 små kvartersgrupper som kallas "delegaciones" med 20-30 kvinnor i varje. Kvartersgrupperna

har möte en gång i månaden. På varje nivå väljs ansvariga för var sin del av verksamheten. FMC har ca 1000 anställda men den största delen av arbetet utförs helt ideellt. Medlemsavgiften är 25 centavos/månad (100 centavos = 1 peso = ca 7 skr). Varje månad ger FMC ut en tidning som kallas "Mujeres" ("Kvinnor").

Huvuduppgiften för FMC är fortfarande, att höja bildningen och medvetenheten hos kvinnorna. Man arbetar hela tiden för att få många och bra daghem (sedan 1971 ansvarar det sk Instituto de Niños ("Barninstitutet")) i samråd med FMC för daghemmen för billiga tvätterier och möjlighet att köpa färdiglagad mat osv, allt för att underlätta för kvinnor att gå ut i produktionen och delta i det politiska och kulturella arbetet. Idag utgör kvinnorna ca 30 % av den totala arbetskraften på Kuba.

På vår fråga om FMC arbetar med att också försöka förändra männens attityder svarade Elena att det gör man inte, åtminstone inte ännu, eftersom organisationen i första hand arbetar för och med medlemmarna, som alla är kvinnor. Hon underströk dock att man inte arbetar *mot* männen. Mycket återstår att göra ty kvinnors tänkande förändras inte över en dag och många av kvinnorna, speciellt de på landsbygden uppvuxna före revolutionen, har svårt att bryta med den traditionella kvinnorollen. De flesta välutbildade kvinnorna tillhör den unga revolutionära generationen.

När vi besökte FMC var man i full färd med arbetet inför den tredje kongressen i mars 1980. Då skulle FMC utvärdera sitt hittillsvarande arbete och bestämma målsättningen för nästa femårsperiod. Alla basgrupper höll på att förbereda kongressen med diskussioner, med att nominera och välja delegater och med handarbete som ett bidrag till finansierandet av kongressen.

Vårt besök på FMC avslutades med att vi överlämnade informationsmaterial, tidningar, affischer m m från våra nordiska kvinnoorganisationer vilket uppskattades mycket.

Kristina Drake

Vill du veta mer om Kuba och den Nordiska Brigaden ta då kontakt med **Svensk-Kubanska Föreningen** med central avdelning i Stockholm på **Drottninggatan 91, tel. 08/31 95 30** och lokalavdelningar i Göteborg, Malmö/Lund, Uppsala och Umeå.

RAPPORT FRÅN CHILE

Det har gått sex år sedan militärerna tog makten i Chile. Juntans ekonomiska politik har fått våra konsekvenser för folket.

Arbetslösheten är uppe i nära 30 procent enligt fackliga uppgifter, inflation och sänkta real-löner har inneburit att en majoritet av folket lever på svältgränsen. Undernärningen bland både barn och vuxna gör att sjukdomar och epidemier lätt sprider sig. Att gå till läkare har idag bara de rika råd till. Staten drar undan ekonomiskt stöd till sjukvård och skolundervisning och låter istället de privat krafterna ta över. Skola och sjukhus skall förvandlas till vinstgivande företag.

Många föräldrar har inte råd att betala de allt högre avgifterna för barnens skolgång och många barn tvingas därför sluta skolan. Ungdomsarbetslösheten är mycket hög. Att hitta ett fast arbete är i princip en omöjlighet. De flesta hankar sig fram genom att sälja godis på bussarna eller tar olika tillfällighetsarbeten. Barnprostitutionen har ökat kraftigt. Kriminalitet, sniffning, narkotikamissbruk och alkoholism följer i arbetslöshetens spår.

Men trots denna fruktansvärda verklighet har många människor de sista åren börjat organisera sig på nytt. I det långa arbetet att medvetandegöra människorna måste man börja från de små, närliggande tingen och successivt ge kampen ett direkt politiskt perspektiv.

I slumområdena kämpar framför allt kvinnorna för rätten till en människovärdig bostad. I dessa "bostadslösa kommittéer" kan en stor och viktig händelse vara att lyckas få med sig många människor i området för att organisera en julfest för barnen.

Genom arbetet i bostadslösa kommittéer och kommittéer där arbetslösa män och kvinnor samlas, har många av sluminvånarna lyckats komma över sin rädsla för repressionen. Sista året har en mängd olika musikfester ordnats i kyrkans lokaler, som ett sätt att få folk att våga träffas i stora grupper igen och bryta den förlamande passiviteten.

I många områden satsar bostadslösa kommittéer och arbetslöshetskommittéer på att få med sig ungdomarna och barnen genom att bilda olika ungdomsgrupper där man spelar teater, folkmusik, dansar folkdanser, målar eller skriver dikter. Det är viktigt att ge barnen ett alternativ och bryta diskokulturens ensidiga inflytande.

Många kvinnokommittéer har också bildats i slumområdena under sista året. Kommittén för anhängare till försvunna har länge spelat en stor roll. Gruppen består till största delen av kvinnor som kämpar för att få besked om vad som

hände med deras anhöriga, som greps och "försvann" efter kuppen 1973. Flera massgravar har hittats och begravningarna blev kraftfulla demonstrationer mot juntan.

I Chile finns idag ca 200 politiska fångar. Kommittén för anhängare till de politiska fångarna kämpar för att de skall frigges.

Idag utgör den fackliga kampen den viktigaste delen av motståndsrörelsen. Här liksom i de olika partierna och i motståndskommittéerna kämpar män och kvinnor tillsammans. På kvinnodagen den 8 mars hölls demonstrationer i hela landet. I bostadsområdena samlades kvinnorna för att visa sin styrka och enighet och sitt hat mot juntan. Huvudparollerna var Frihet, Bröd, Arbete.

Juntan satte snabbt in militärpolis och grep 120 kvinnor på olika platser i landet. 12 av dessa skall förvisas, det har juntan redan låtit meddela. Dessutom har juntan förbjudit Internationella kvinnodagen! Vad som kommer att hända med de övriga fängslade finns det ännu inga uppgifter om.

**Annika Ottander
Margareta Selander**

VILL DU BLI FADDER ÅT ETT CHILENSKT SKOLBARN?

Under oktober—december 1979 vistades vi i Chile på SIDA-stipendium för att i bild och ord skildra familjens situation i Chile.

Vi kom då i kontakt med centrum för skolstöd i Santiago. I denna organisation som bildades i juni 1979 ingår människor från arbetslöshetskommittéer, bostadslösa kommittéer och ungdomsorganisationer. Deras målsättning är att stödja barnens skolgång och få igång olika aktiviteter för barnen i slumområdena. Sammanlagt gäller det 88 barn i grundskola och gymnasium.

För att föräldrarna skall kunna ha råd att hålla sina barn i skolan är de beroende av vårt ekonomiska stöd. Kostnaderna för ett barn är ungefär 100 kr/månad.

Om du vill stödja ett eller flera barn skall du sätta in 100 kr på pg. 436 02 90—3, så vidarebefordrar vi pengarna till Chile. Märk talongen "Centrum för skolstöd i Chile".

Vi kommer att hålla kontakten med dig för att berätta om hur projektet utvecklas och vi överlämnar och vidarebefordrar alla eventuella brev från fadderbarn. Om du vill veta mera kan du ringa:

Annika Ottander, tel: 08/49 00 77
9/6—8/8 sommartel: 0155/960 77

SKV:s insamlingar: pg 5 13 23—4

Insamlingen till Vietnam fortskrider.

Vi närmar oss halv-miljonstrecket.

Men Vietnam är i behov av omfattande hjälp och behöver många både halva och hela miljoner för att klara uppbyggandet och trygga försörjningen. I uppbyggnadsarbetet intar hälsovården en viktig och omfattande del.

Många försök görs för att störa uppbyggnadsarbetet. Därför är allas vårt moraliska och ekonomiska stöd så viktigt just nu.

Många bäckar små . . . det gäller också SKV:s Vietnaminsamling.

Transport:	484 168:32
"Till Stina Skanzes minne"	
Källtorps SKV-avd.	225:—
Ninni Rydsgö, Stockholm	25:—
Greta Västlund, Sandviken	25:—
Maj Britt Lundkvist, Bro	50:—
R. Käll, Vällingby	25:—
Greta Johansson, Luleå	30:—
Berta Johansson, Borås	10:—
Greta Gustavsson, Kalmar	30:—
Gunborg Lindberg, Göteborg	50:—
Anna Pettersson, Avesta	10:—
Helga Ek, Spånga	25:—
Eva Danielsson, Johanneshov	50:—
S. Arvidsson, Göteborg	30:—
A. Brix, Luleå	20:—
M. Andersson, Ludvika	50:—
M. Tamm Götling, Uppsala	25:—
Birgit & Hilding Andersson, Johanneshov	25:—
Astrid Sjöqvist, Tyresö	20:—
Britta Lundell, Göteborg	10:—
B. Hübnette, V:a Frölunda ..	100:—
Linnea Elfström, Bromma	50:—
Hilda Danielsson, Ludvika	20:—

Pensionär O.S.	50:—
Ture Sunesson, Påskallavik ..	25:—
Edith Wennsten, Uddevalla ..	100:—
Gustafsson, Lund	50:—
Rut Hillarp, Johanneshov	100:—
Viola Hainell, Brantstad	25:—
Alma Ylipää, Sattajarvi	25:—
ins. gen. Mia Emsheimer, Stockholm	610:—
Thomas Lindquist, Stockholm	50:—
Martha Hägerbring, Bromma ..	50:—
Anna Englund, Sollerön	25:—
Annika Gustavsson, Södertälje ..	200:—
Ninni Rydsgö, Stockholm	25:—
Britt Inger Broman, Nässjö ..	100:—
Anna Lindberg, Norrköping ..	50:—
Seija Kiviniemi, Stockholm ..	100:—
Gunilla Petré, Styrö	30:—
Tyra Westerlund, Farsta	50:—
Marianne Mathléin, Sundbyberg	100:—
Ruth E Svensson, Norrköping ..	20:—
Agneta Stenström, Lund	100:—
Hans Adolfsson, Johanneshov	20:—
Lena Johansson, Uppsala	50:—
Lena Norman, Spånga	25:—
Iris Nilsson, Lund	200:—
Eva Berndtsson, Göteborg	50:—
Lilly Thunberg, Bandhagen	50:—
Else Maj Fransson, Edsbro	25:—
Kirsten Persson, Hisings Backa	50:—
Margareta Rydhagen, Lund	50:—
Marie-Ann Johansson, Hisings Backa	100:—
Emny Nilsson, Örebro	25:—
Astrid Svensson, Mölndal	25:—
Hille Ekvall, Uppsala	50:—
Ylva Lindskog, Lund	100:—
Eivor Marklund, Kiruna	100:—
Bojan Risberg, Enskede	20:—
Liv Beckström, Malmö	50:—
Sonja Svensson, Uppsala	25:—
Elcie Mellgren, Frösön	50:—
Hildegard Liedholm, Enskede	25:—
Majvor Mäki, Kaunisvara	100:—
Karin & Ingvar Engvén, Borlänge	25:—
Edith Nilsson, Höör	25:—
Svenborg Romare, Angelholm	50:—
Elma Gustavsson, Johanneshov	150:—
Sonja Borg, Göteborg	50:—
Ylva Olsson, Stockholm	200:—
"Till Ingela Runströms minne" från vänner i Nässjö	375:—
Maria Jonsson, Solna	25:—
Anna Wennbom, Johanneshov	10:—
Ninnie Rydsgö	25:—
Britt Inger Svensson, Uppsala	25:—
Edith Hübnette, V:a Frölunda	200:—
Sonja Pettersson, Partille	50:—
Anna Pettersson, Avesta	10:—
Summa	489 368:63

Kvinnohus och kvinnolokaler

På grund av platsbrist kom adresserna till kvinnolokalerna inte med i förra numret. I fortsättningen ska de finnas med åtminstone i vartannat nummer.

Kvinnohuset
Snickarbacken 10
111 39 Stockholm
Tel 08/10 76 56
Jourtel 08/10 08 00

Alla kvinnors hus
Svartensgatan 3
116 20 Stockholm
Tel 08/44 30 70

Bokhandeln Kvinnfolk
Heleneborgsgatan 46
117 32 Stockholm
Tel 08/69 79 70

Stockholms kvinnocentrum
Birger Jarlgatan 22
114 34 Stockholm
Tel 08/10 52 90

Kvinnojouren i Uppsala
Fred—Lörd kl 20—24
Tel 018/11 56 50

Kvinnohuset
Gamlestadstorget
415 02 Göteborg

Bokhandeln Bröd och Rosor
Haga Nygata 13
413 01 Göteborg

Kvinnocentrum
Lilla Algatan 8
221 01 Lund
Tel 046/14 93 97

Bokhandeln Halva Himlen
Engelbrektsgatan 11
701 12 Örebro

Kvinnohuset i Oslo
Rådhusgata 2
Oslo 1
Tel 41 28 64

Kvinde-huset i Köpenhamn
Gothersgade 37
11 23 Köpenhamn

Kvindecentret
Nansengade 1
13 66 Köpenhamn K
Tel 01/14 16 76

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Box 3120 103 62 Stockholm Tel: 08/11 49 61 Månd—fred 9—14, onsd till 20.00

Postgiro 50 50 95—0 Insamlingskonto: 5 13 23—4

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck.

Förbundets målsättning är att verka för jämlikhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.

● Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa och ges samma utbildningsmöjligheter.

● Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval — mot krig och imperialism, krigens främsta orsak. Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.

● Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.

● Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism. Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

*

SKV har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish Women's Left Federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund, KDV, (Women's International Democratic Federation, WIDF).

KDV har 129 anslutna organisationer i 114 länder med flera hundra miljoner medlemmar. KDV har tillerkänts konsultativ status hos FN:s ekonomiska och sociala råd samt hos UNESCO. Denna status innebär rätt att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

SKV-avdelningar

Ambjörby
Ellen Eriksson
Box 414
680 52 Ambjörby
Tel 0563/802 32

Båtskärsnäs
Lilly Johansson
Box 203
950 54 Båtskärsnäs

Finspång
Anna-Lisa Göransson
Grytgölsvägen 24
612 00 Finspång

Gotland
Anette Vikström
Tetarve, Garda
620 16 Ljugarn

Göteborgsdistriktet:
Evy Andrén
Barytongatan 4
421 38 V:a Frölunda
Tel 031/47 40 02

Huskvarna
Ingrid Nilsson
Munkgatan 5
561 00 Huskvarna
Tel 036/13 74 55

Karlshamn
Sonia Karlsson
Pl 1049
290 72 Asarum
Tel 0454/291 60

Katrineholm
Inger Andersson
Wasavägen 62 A
641 37 Katrineholm

Ljungby
Anna Greta Svensson
Brogård
340 12 Annerstad
Tel 0372/220 69

Luleå
Agnes Wennberg
Krongårdsringen 30
951 00 Luleå
Tel 0920/195 34

Lund
Astrida Svensson
SKV-Lund
Box 1208
221 05 Lund
Tel 046/14 94 04

Malmberget
Siv Lundberg
Grevgatan 13
971 00 Malmberget
Tel 0970/218 26

Motala:
Irene Ernstål
Gustavsviksvägen 117 A
591 00 Motala

Piteå-Munksund
Siri Aldrin
Strandvägen 5
941 00 Piteå
Tel 0911/372 76

Sala
Yvonne Rademacher
Colingatan 3 C
733 00 Sala

Skellefteå
Christina Nyström
Bölevägen 54
931 42 Skellefteå
Tel 0910/758 09

Skövde
Karin Sandelin
Mariestadvägen 75
541 00 Skövde

Stockholmsdistriktet
Solweig Kempe
Idungatan 35
195 00 Märsta
tel. 0760/129 13

Södertälje:
Sanna Töringe
Holfastvägen 9
151 36 Södertälje

Södra Värmland
Aase Bang
Vargån 812
660 92 Deje
Tel 054/720 30

Uppsala
Lotta Schüllerqvist
Tune Backar 18
753 36 Uppsala

Växjö
Karin Hartvig
Öjabyvägen 93
352 50 Växjö

Ängelholm:
Charlotte Hamilton
Össjö Pl 265
262 00 Ängelholm

Örebro
Lillemor Lundgren
Varbergavägen 106
703 51 Örebro
Tel 019/12 83 21

tionära rörelsen under -78 visade deras makt, och demonstrationerna i mars -79 bekräftade den.

Kvinnornas politiska aktivitet har varit mest påtaglig i de många revolutionära rörelser som spelar en viktig roll i den revolutionära processen. Faktorer som klass, utbildning, etnisk och religiös bakgrund kan underlätta eller hindra politisk aktivitet, och det är viktigt att komma ihåg att inte alla kvinnor blivit lika politiserade, varken under revolutionen eller senare. Men detta minskar inte betydelsen av kvinnornas kollektiva politiska makt i Iran.

Om man i beskrivningen av det iranska samhället lägger tyngdpunkten på kvinnorna, kan det ge sken av att alla män har en överordnad ställning. Så är det inte. Både män och kvinnor är påverkade av krafter och maktstrukturer utanför deras kontroll. Landets beslutsfattare har aldrig varit samtliga dess män, utan en liten fraktion, som kontrolleras av shahen, ayatollahn eller de politiska och ekonomiska krafterna. Men det är sant att kvinnorna ofta är dubbelt förtryckta, dels av de politiska och ekonomiska strukturerna och dels av männen.

De iranska kvinnorna utgör inte någon enhetlig grupp. Den viktigaste skillnaden bland kvinnorna är vilken socio-ekonomisk klass de tillhör. Situationen för underklassen och delar av medelklassen skiljer sig markant från överklassens och övre medelklassens. Visserligen deltog alla samhällsklasser i revolutionen, men deras förhållningssätt till utvecklingen efter revolutionen skiljer sig starkt, och denna klyfta kan komma att växa ännu mer.

Underklassen och den lägre medelklassen, och de religiösa

grupperingarna i hela medelklassen har hela tiden stött Khomeini. Han representerar deras intressen och har deras stöd i sitt arbete för att bygga upp den islamska republiken. Den lokala organisationen och kontrollen ligger i dessa klassers händer, kanske för första gången i Irans historia. Medlemmarna i de Revolutionära kommittéerna och Revolutionsgardena — två nya viktiga institutioner — är huvudsakligen män, medan kvinnorna är mindre formellt organiserade i grannskapsgrupper, lokalt, i moskéer och på arbetsplatser. En av orsakerna till att dessa grupper stödjer Khomeini är att han har underlättat religionsutövningen. De två Pahlavi-shaherna hade undergrävt de religiösa ledarnas inflytande, urholkat den shia-islamska kulturens inflytande och försvärat eller förbjudit många former av offentlig religionsutövning.

I överklassen och övre medelklassen, och särskilt bland de västutbildade, är förhållningssättet helt annorlunda. Fastän de deltog i att stöta shahen oroas de nu alltmer av de förändringar som sker i landet. Många ogillade shahens hårdhänta diktatur, men den gynnade deras klassintressen, och många drog nytta av hans regim. De villkor som gynnade kapitalismen och överklassens situation är nu förändrade, deras klassintressen är inte längre representerade och många hotas materiellt av den nya regimen. Många säger att de fruktar kommande "islamska" restriktioner, men vad de egentligen fruktar är ändrade klassförhållanden, för makten håller på att glida dem ur händerna. De associerar "islam" med att "utvecklingen" saktas ned eller stoppas. Deras klagomål riktar sig också mot de många sociala restriktioner som införts av det konservativa prästerliga styret i Iran.

Många invanda mönster av offentligt nöjesliv har förbjudits, och även privat umgänge med familj och vänner har inskränkts.

Eftersom Khomeiniregimen använder tvång och hot om tvång för att genomföra omvandlingen av den sekulära monarkin till en islamsk republik, hotas dessa klasser av våld.

Besvikelsen över den revolutionära utvecklingen är utbredd bland dem. De trodde att störtandet av shahen skulle medföra frihet från förtryck, men de har hamnat under ett nytt förtryck. Därför har utvandringen, särskilt till väst, varit kraftig. Många av dem som är kvar i Iran stannar bara tillfälligt i avvaktan på vad framtiden för med sig, och många anser att de inte har någon meningsfull roll i det nya samhället.

Mellan dem som stödjer Khomeini och dem som är i opposition står många medelklasskvinnor som genom utbildning, yrkeserfarenhet och västerländskt inflytande erbjöds livsvillkor som skilde sig starkt från deras mödrars. Dessa kvinnor har nu hamnat i kläm mellan generationer och traditioner.

En annan viktig skiljelinje mellan kvinnor är om de bor i stad eller på landsbygd. Det är också stor skillnad mellan dem som bor i Teheran och i andra städer. Den revolutionära rörelsen var framförallt förankrad i Teheran. Där deltog kvinnor ur alla klasser i mycket högre grad än i andra städer, och framförallt i högre grad än kvinnorna på landsbygden.

Dessutom har Teheran påverkats mycket snabbare och mer direkt av revolutionen: många av de förändringar som Khomeiniregimen genomfört har i stort sett bara påverkat Teheran. Men även utanför huvudstaden har revolutionen

satt sina spår, och påverkat kvinnornas situation.

Pahlavi-regeringarna präglades av en ökande centralisering där avlägsna områden inlemmades i nationen via landets huvudstad. I samband med revolutionen försvagades den centrala kontrollen tills den upphörde helt, och den har ännu inte återupprättats. Många folkgrupper, särskilt etniska minoriteter och stammar har använt tillfället att ta över makten och kämpa för självstyre. Men i denna kamp deltar få kvinnor direkt — ett undantag är dock de azerbaidjaner som bor i staden Tabriz.

För majoriteten av landsbygdskvinnor i Iran fortsätter livet som före revolutionen: det viktigaste för dem är kampen för en människovärdig tillvaro, att få tillgång till mat, hälsovård, bostäder, kläder och utbildning åt familjen. För de inhemska producenterna — både män och kvinnor — har en av revolutionens fördelar varit en snabbt växande marknad för deras produkter. Shahens politik var att gynna import och västerländska varor, vilket hämmade den inhemska produktionen.

En tredje viktig faktor som skiljer kvinnorna åt är utbildning. Många utbildade kvin-

nor (särskilt de med västerländsk eller västorienterad utbildning) har en annan syn på den islamska republiken än de som saknar utbildning. Under shahens tid var målen för kvinnornas utbildning knutna till Irans snabba modernisering, industrialisering och byråkratisering.

Om landet skulle kunna bli en stormakt hade det inte råd att strunta i halva sin produktiva befolkning. Kvinnorna utbildades främst till lärare, sjuksköterskor, sekreterare och lägre tjänstemän. De kom från medelklassen och många av dem tillhörde religiösa minoriteter. Flergenerationsfamiljer, nära kontakter med kvinnliga släktingar och (bland de rika) anställdt hushållshjälp gav kvinnorna möjlighet att kombinera arbete eller karriär med rollen som maka och mor. Det var dessa kvinnor, och skolflickor, som i tusental gick ut på gatorna för att demonstrera bara några timmar efter Khomeinis uttalande om slöjorna. Och det är dessa kvinnor som uttrycker den största oron inför framtida restriktioner.

Många västerlänningar tror felaktigt att iranska muslimer är en enhetlig grupp, där kvinnorna ingår. Men det är bara

en liten minoritet av iranska muslimer som följer den islamska lagens bokstav, medan en större grupp är mer flexibel och anpassar religionen efter omständigheterna. En tredje grupp kallar sig muslimsk bara i en allmän betydelse, och tillämpar inte religionens riter och förpliktelser. Det islamska "återuppvaknandet" handlar inte så mycket om att privata troshandlingar återupplivats som att islams symboler och personligheter används offentligt och politiskt. Även kvinnorna har genom revolutionen fått en färdig uppsättning religiösa institutioner och seder som tillåter dem att delta offentligt. För många iranier har den islamska republiken inte betytt några stora förändringar i deras religiösa liv, och det återstår att se i vilken mån islamsk lag kan införas och tillämpas i hela landet. Det återstår också att se hur många kvinnor som verkligen kommer att lida skada av de ändrade lagarna för skilsmässa och månggifte osv.

Islam i Iran befinner sig i ett utvecklingsskede. Det är inte en homogen enhet: många tolkningar — både på juridisk och praktisk nivå — är möjliga. Och det finns inget som säger att islam måste betyda kvinnornas underordnande.

Islams nuvarande utveckling i Iran måste också ses i historiskt perspektiv: det förflutna rymmer både maktkamp mellan världsliga och religiösa ledare och försök från de stora imperialistmakterna att kontrollera landet. Forskare har påpekat att 1900-talets islamska "återuppvaknandet" har inneburit ett "sökande efter identitet". Politisera- de islam — som i dagens Iran — får inte ses som en plötslig nyck för att förtrycka kvinnor, utan bör förstås som en dynamisk våg av krafter som försöker motarbeta västerländsk politisk och ekonomisk impe-

Fakta om Iran

Shahens 38 år långa regim, som var en av de grymmaste i världen, drabbade både kvinnor och män. Tusentals människor dödades efter kuppen -53 och i juni -63 samt de sista månaderna före revolutionen, ca 500 avrättades eller dog under tortyr mellan 1970—1977. Antalet politiska fångar är svårt att fastställa: Amnesty uppgav 1976 minst 3 200 men påpekar att andra källor uppgår mellan 25 000 och 100 000. Nästan alla fångar, både män och kvinnor, torterades svårt. De mänskliga rättigheterna respekterades överhuvudtaget inte: yttrande- och mötesfrihet existerade inte, massmedia censurerades, universiteten och även iranska studenter utomlands bevakades av shahens hemliga polis SAVAK.

En stor del av shahfamiljens väldiga rikedomar härstamade från opiumhandel.

rialism. Den måste också sättas i samband med maktkampen mellan världsliga och religiösa krafter efter shahens diktatur. Politiserad islam kan betraktas som ett medel att motverka den splittring som skapades av shahens korrumperade valde, politiska förtryck och den ojämlika ekonomiska utvecklingen. Islam i dagens Iran är inte ett steg tillbaka i historien. För de berörda människorna är den ett nutida, mycket 1900-talsmässigt svar på förtryckets villkor.

Konservatismen i Khomeinis rörelse är inte en revolution mot modernisering, inte ett uttryck för rädsla för förändring. Snarare försöker den göra upp med västdominansen och skapa ett system för att bygga upp ett rättvisare moraliskt samhälle. Den är också ett medel för frigörelse från det västorienterade, imperialistiska och överklassgynnade system som shahen stödde.

Khomeinis anhängare, både män och kvinnor, säger att det finns två vägar för de iranska kvinnorna. Den ena var den som shahen stödde: en efterterapi av västerländskt levnadsmönster och en sekularisering av livet. Den andra innebär ett avståndstagande från sekularism och västdyrkan, och en tillämpning av islamsk lag i alla livets skiften. Västdyrkan är djupt rotad i Iran och låter sig inte utrotas inom en snar framtid. Men islamsk tro och handling har ännu djupare rötter i det iranska samhället och kulturen (trots de ytliga tecknen på modernisering). Islam erbjöd en uppsättning symboler som hela folket använde för att mobilisera sig i revolutionen.

Ett tredje alternativt system är det marxistiska och socialistiska. En förklaring till svårigheterna med att utveckla det, trots stora ansträngningar från både individer och grupper, är att socialismen saknar både en

historisk bas i landet och ett rikt symbolsystem som förmår väcka gensvar hos allmänheten.

Islam, särskilt shiitisk islam, kan tolkas till förmån för större jämlikhet mellan könen. Men för att detta ska ske behövs det kraftfulla reformatörer, aktivister och lärde. Några engagerade iranska kvinnor skriver och publicerar progressiva tolkningar av islam. Somliga menar att Koranen har missbrukats genom seklerna av uttolkare och jurister som har försökt vidmakthålla sina maktpositioner, och att dess ursprungliga budskap har skymts undan. Andra iranska kvinnor ger religionsundervisning och råd om lagliga rättigheter. En liten grupp kvinnor som inte är aktiva muslimer men kommer från muslimsk bakgrund arbetar bland fattiga kvinnor och barn i ett slumområde: de undervisar både i läsning och medicinsk självhjälp och i islamsk lag, med motiveringen att sådan undervisning behövs, eftersom det finns många möjligheter att missbruka de religiösa lagarna.

Jämlikhet uppstår inte automatiskt ens i en revolutionär eller nationalistisk kamp — Algeriet efter revolutionen är ett talande exempel. Både män och kvinnor måste få insikt om att större jämlikhet mellan könen är till nytta, inte till skada. Folk i underutvecklade områden, och underprivilegierade människor i alla samhällen, anser inte att den västerländska uppfattningen om vad som är jämlikhet gäller överallt. För västerlänningar av medelklass handlar "jämlikhet" främst om lika lön för lika jobb, kvinnornas inträde i männens värld, individualism, frihet från familje- och släktband, sexuell frihet osv. För underutvecklade nationer och underprivilegierade människor rör det sig om mer grundläggande frågor: människovärdiga levnadsförhållanden, tillgång till mat, bostäder, hälsovård, utbildning och frihet från imperialistiskt, politiskt och ekonomiskt förtryck. Om västerländska uppfattningar om jämlikhet mellan könen skulle tillämpas i en stat som Iran under shahens tid, skulle de grundläggande politiska och ekonomiska villkoren som förtrycker alla förbli desamma. Den pågående kampen i Iran är inte i första hand en kamp mot ojämlikhet mellan könen utan en kamp mot utländsk imperialism och inhemskt förtryck.

Människor dras in i islamska rörelser, som i Iran idag, av de spänningar och besvikelser som uppstår ur ojämlika makt- och rikedomsförhållanden, men ironiskt nog misslyckas sådana rörelser ofta med att förändra de ekonomiska och politiska strukturerna i sådan utsträckning att förhållandena mellan könen förbättras. Bara en radikal förändring av de ekonomiska och politiska förhållandena i Iran kan skapa förutsättningar för större jämlikhet mellan könen. □

LOIS BECK är Assistant Professor i antropologi vid Middle East Center, University of Utah i Salt Lake City. Hon har specialiserat sig på Iran, där hon studerat och forskat under flera år. Aretikeln är ett sammandrag av en föreläsning som hon höll vid en konferens om kvinnor och islam, som anordnades av Nordiskt Institut för Asienforskning i Köpenhamn hösten -79. Artikeln baserar sig på intervjuer som hon gjorde under en resa i Iran i augusti och september 1979.

Översättning och bearbetning har gjorts av Lotta Schüllerqvist.

Bangladesh: Se på Runi!

text och bild: Erni Friholt

Runi blev bortgift vid 10 års ålder. Hon räddades ur ett fruktansvärt äktenskap när mannen dödades i inbördeskriget. Genom kontakter med volontärorganisationer började Runi arbeta politiskt och utvecklade nya åsikter om kvinnors villkor.

Erni Friholdt har återsett Runi efter fyra år och berättar hennes historia.

— Runi, syster, så roligt att se dig igen. Kemon achen? (Hur står det till med dig?).

— Khub bhalo. Bra, mycket bra. Det har hänt mycket sen vi sågs sist. Kom ska jag berätta. Runi drar mig in i sitt hus.

Vi två blev goda vänner då jag för fyra år sedan arbetade som volontär i Bangladesh. Runis liv var från början ett typiskt muslimskt kvinnoliv. Hon bodde i byn Thanapara och blev bortgift när hon var ungefär 10 år gammal. Hon fick dock stanna i sitt föräldrahem ända tills hon fick sin första mens. Då var det dags att flytta till mannens hem och bli hans lydiga slav. Året därpå födde hon en son. Men Runi var djupt olycklig. Hennes man slog henne mycket. Gång på gång sprang hon gråtande hem till sin far och styvmor och bad att få komma tillbaka. Nej, det kunde det inte bli tal om. Hon borde skämmas, fick hon veta. En muslimsk kvinna ska villigt ta på sig alla lidanden och inte klaga. Om hon fortsatte att springa hem på detta vis skulle hon dra skam över sin fars familj. Runi såg ingen utväg.

Men så kom inbördeskriget 1971, som ingrep i så gott som alla bengalers liv. Runis man

gick med i Freedom Fighters. På nätterna smög han sig ner till stranden av Ganges för att simma över till Indien och hämta vapen och ammunition. När den pakistanska armén kom till byn gavs ingen pardon. 800 man, varav ett hundratal från Thanapara, ställdes upp utmed stranden och mejades ner av de pakistanska kulsprutorna. Runis man var ett av offren.

— Jag hade ofta bett till Allah att han skulle hjälpa mig ur mitt äktenskapsfängelse, berättar Runi. Men inte hade jag menat så.

Nu var Runi en mycket ung änka och många kvinnor med henne. Så småningom tog det blodiga kriget slut, men därmed var bekymren inte ur världen. Vem skulle nu ta hand om alla änkor? För det är ju sagt att kvinnan står under mannens beskydd, först faderns och sedan den äkta mannens. Nu fanns inte tillräckligt många män kvar i byn. Nöden tvang änkor ut ur hyddorna på jakt efter arbete och bröd. Många fick tiggas.

En av de många utländska volontärorganisationer som efter kriget erbjöd Bangladesh sina tjänster, råkade komma till byn Thanapara. Ef-

ter en första undersökning beslöts att satsa på hjälp till krigsänkorna.

Så hamnade Runi i "projektet". Där upptäcktes snart vilka dittills dolda resurser av kampvilja och av pedagogisk känsla det fanns hos henne.

Tiden efter kriget var allmänt kaotisk, så projektet och kvinnorna fick arbeta relativt ostörda. Tills de sociala och tillika religiösa ledarna i byn upptäckte vad som höll på att hända. Kvinnorna började bli självständiga. De lydde inte längre obetingat, de var ute ef-

ter mörkrets inbrott, de ville inte bära burkhan (burkha= tättliknande slöja med endast titthål för ögonen), ja de gick till och med obeslöjade till en teaterföreställning.

I projektet användes högtalare för annat än annonsering av religiösa möten. Män och kvinnor satt där tillsammans och sjöng. Några av kvinnorna började åka ensamma till huvudstaden Dacca (en dagsresa från byn) för att sälja tygerna de hade vävt och skjortorna de hade sytt.

Och värst av alla var Runi.

Hon hade varit på kurs i Dacca och kom hem med huvudet fullt av nya idéer om kvinnans jämställdhet och lika rättigheter. Ledarna höll krigsråd i moskén. Man skulle klå upp kvinnorna en kväll och skrämma dom ordentligt, man skulle sända en delegation till myndigheterna i provinshuvudstaden för att berätta om det moraliska förfallet, man skulle straffa kvinnornas familjer. Nästa dag kom Runi och berättade att hennes far — hon hade efter mannens död åter flyttat tillbaka till sin familj —

förbjudit henne att arbeta i projektet. Hon grät, men var fast besluten att trotsa förbudet.

I projektet arbetade också Shamsul. Runi och han hade ett gott öga till varandra. Detta fick de dock dölja väl, kärlekshistorier var något man möjligtvis drömde om, men i det verkliga muslimska livet skulle parförhållandena bestämmas av föräldrarna. Shamsul hade också ingått ett sådant uppgjort äktenskap och var olycklig med sin fru, som han inte kunde "tala med", som han sa.

Tiden gick med ständiga angrepp på kvinnorna och projektet från byns religiösa ledare. Detta motstånd svetsade dock samman kvinnorna och gjorde dem mer medvetna om sin egen styrka. Shamsul såg ingen annan utväg att komma bort från sin fru än att flytta från Thanapara. Nu träffades Runi och han då och då i största hemlighet i Dacca. Skickade brev till varandra med kurrir. Naturligtvis kom det ut. Runi underkastades ändlösa förhör. Det ledde till att hon fick magsår och låg sjuk i två månader.

— Den ende som hjälpte mig då var Shamsul, säger Runi. De beslöt till slut att trotsa allt och alla och gifta sig. Runi slutade på projektet och flyttade med Shamsul till en annan by. Där arbetar de nu båda i ett annat projekt.

Shamsul försöker organisera lantarbetarna och Runi går från hus till hus och bearbetar kvinnorna.

— Du anar inte hur konservativa de är i de här trakterna, omtalar hon. Och glömmmer alldeles sitt Thanapara, där man överallt hör talas om dessa båda som bringade vanära över sina familjer.

— Runis far kommer aldrig att erkänna mig som sin svärson, suckar Shamsul. Men ska någonting förändras måste

några vara beredda att ta stö-
tarna, tillägger han. Det har vi
gjort. Hoppas många fler vå-
gar.

För kvinnorna i projektet ut-
gör Runi en förebild. Hon har
visat att kvinnorna minsann
kan stå på egna ben och att ett
äktenskap inte måste innebä-
ra att kvinnan försvinner in
bakom spisen. Se på Runi! sä-
ger de. Nu arbetar hon tillsam-
mans med Shamsul och de är
båda lika mycket värda.

Bangladesh:

Nya idéer efter inbördeskriget

Bangladesh har 85,6 miljoner
invånare, 41,4 procent av dem
är kvinnor (1979). Närmare 90
procent är muslimer. Mycket
lite finns skrivet om den icke-
synliga och så gott som oorga-
niserade halvan av Bangla-
desh befolkning — kvinnorna.
Sen 1973 finns dock en kvin-
nlig forsknings- och studie-
grupp, Women for Women,
som har föresatt sig att under-
söka och samla fakta om kvin-
nornas liv här i landet. Grup-
pen har hittills gett ut tre publi-
kationer. Nedanstående är ett
litet axplock ur dessa, samt mi-
na egna iakttagelser.

Drygt 90 procent av Bangla-
desh befolkning bor på landet i
omkring 65 000 byar.

När en flicka föds firas detta
sällan och det ges ingen sär-
skild AZAN, uppmaning till
bön för den nye medlemmen
till den muslimska församling-
en. Från späda ålder får de er-
fara att de är en börda för fa-
miljen. Flickorna uppfostras
till de två dygderna tålmod
och oppoffring, som framhålls
som ideal för varje bengalisk
kvinna.

Få av flickorna på landet går
i skola. Av pojkarna skrivs 50
procent in i Primary School,
men av flickorna bara 20—25
procent. Vid 15 år är bara ca 2
procent av flickorna kvar i
skolan.

— Runi, syster, det låter så
bra. Är du lycklig nu? frågar
jag.

— Ja, jag är mycket lycklig.
Men något jag inte upplevt i
Thanapara ger mig bekym-
mer här. Som du vet har jag ju
bara gått i skola i några år. Allt
jag kan har jag lärt mig genom
praktiskt arbete. Det tyckte
jag var bra. Men här finns det
också några andra kvinnor
som har högre utbildning. Det
talar dom jämt om för mig, och
när vi har möten tycker jag att

de inte lyssnar på vad jag har
att säga. Det bekymrar mig
verkligen. För jag tycker att
jag vet och kan lika mycket
som dom, eller mera ibland.
Och så längtar jag tillbaka till
Thanapara, trots allt. Shamsul
och jag har planer på att bosät-
ta oss i närheten och starta ett
eget projekt. Det ska gå ut på
att organisera rickshawförar-
na. Vi ska spara så mycket
som möjligt av våra löner nu,
så att vi har ett startkapital . . .

□

När flickorna når puberten-
ten är det brukligt att de iakt-
tar PURDAH (=avskildhet), i
synnerhet flickorna på landet.
Det är också då de flesta blir
bortgifta. Att nå puberteten
betyder att plötsligt vara "sår-
bar" och i behov av "skydd".

Det säkraste en familj kan
göra är att arrangera ett gifter-
mål, så att flickan kan komma i
säkerhet i sin mans hem. Gif-
termål är alltid arrangerade
och det är fadern och/eller
andra manliga släktingar som
bestämmer.

Kvinnans plats är hemmet
och männens plats är ute i
samhället. Kvinnorna arbetar
med hushållet och har hand
om barnen. De rensar och ska-
lar också riset, bereder ko-
dynga till bränsle, gör socker
av sockerrör, har hand om
köksträdgården — men allt
detta räknas inte. Som in-
komstbringande räknas bara
männens arbete på fälten,
med samma ris som kvinnorna
sedan bearbetar vidare.

Det är också männen som
går och handlar på markna-
den, som där träffar andra
män och diskuterar politik i
teshopen. Moskén är en an-
nan samlingsplats för männen.
Kvinnor har aldrig tillträde till
moskén. De har inget ställe i
byn där de kan träffas. Deras
umgänge inskränker sig till de

närmaste kvinnliga släktingar-
na, som bor i husen runt den
öppna gården där de får vis-
tas.

Men från huvudstaden Dac-
ca kommer nya signaler. Pre-
sidenten Ziaur Rahman utta-
lar sig för kvinnornas medver-
kan i uppbyggnaden av lan-
det. Han säger att ingen fram-
gång kommer att vinnas om in-
te kvinnorna aktivt deltar i ar-
betet. Han uppmanar dem att
besöka kvällsskolor. (Fram till
1985 ska *alla* vara läs- och
skrivkunniga här i landet!).
"Vi måste undervisa våra
kvinnor om deras rättigheter
och samtidigt få dom att förstå
sitt ansvar för nationen" (enl.
Bangladesh Times 2.4.80). Ut-
talandet döljer dock en obe-
haglig verklighet: Man plane-
rar massterilisering av kvin-
nor under progressivitetens
täckmantel.

Organisationer och fältarbe-
tare (som Runi och Shamsul i
artikeln här intill) kommer för-
modligen att möta lite mindre
öppet motstånd i byarna. Men
inte kommer några kraftord
från en general att ändra det
genom århundraden praktise-
rade kvinnoförtrycket i Bang-
ladesh. Det är här som i andra
länder bara kvinnorna själva
som kan åstadkomma föränd-
ringen. Det kommer inte att
ske över en natt.

□

Jemen:

Ny familjelag stärker folkets kamp

text och bild: Katarina Moberg

För tretton år sedan förvandlades det lilla fattiga Sydjemen till Demokratiska Folkrepubliken Jemen — det enda arabland som styrs efter den vetenskapliga socialismens princip. Utbildning av folket är det viktigaste medlet för att skapa det nya samhället, men ett annat viktigt vapen för att förbättra kvinnornas ställning är den familjelag som antogs för fem år sedan.

— Nästan varenda pojke och två av tre flickor går idag i skolan. En av våra viktigaste uppgifter är att få in fler av flickorna i skolan, sade statssekreterare Bin Naan vid en intervju våren -78.

Flickornas och kvinnornas roll i samhället återkommer ofta vid samtal med människor i Demokratiska Folkrepubliken Jemen, DFRJ. Regeringen och den styrande Nationella Fronten, NLF, satsar hårt

på kvinnornas frigörelse, och det märks särskilt inom utbildningen. Att flickor och pojkar går i skolan gratis och tillsammans är en revolution i revolutionen. Andelen flickor bland förstaklassarna ökar varje år.

— Istället för den arabiska modellen med 6-årig grundskola har vi från 1975 infört 8-årig grundskola. Vi såg att det var för tidigt att släppa barnen efter sex år. Om de slängdes ut på gatan utan examen hade de inte hunnit lära sig tillräckligt, utan riskerade att återfalla i analfabetism. På åtta år hinna barnen samla de kunska-

per de behöver för att skaffa ett arbete. Efter grundskolan följer 4-årigt gymnasium, berättar Bin Naan.

Religionsundervisning finns fortfarande kvar på schemat, och lärarna försöker lägga tonvikten på de inslag i Koranen som stämmer bäst med socialismen, t ex det som Muhammed sade om att dela och äga tillsammans.

DFRJ har många barn. Hälften av befolkningen är under 15 år, och barn under fem år utgör tillsammans med gravida kvinnor en femtedel av landets invånare. Regeringens officiella politik när det gäller barnafödande är att förbättra mödrarnas och barnens hälsa genom att bygga ut mödra- och barnhälsovården.

— Hellre fem födda och överlevande barn är tio födda och fem överlevande, sa hälsovårdsministern för ett par år sedan. För att uppnå det sprider man kunskap om modern preventivteknik och försöker förmå familjerna att göra två tre års uppehåll mellan varje graviditet.

— Mödra- och barnhälsovårdens uppgift är att i tid spärra upp sjukdom och hindra att den blir oåterkallelig. Mödrar och småbarn är de som är mest utsatta för infektioner och undernäring, samtidigt som de utgör vår viktigaste framtidsresurs, säger Amin Nasher, biträdande hälsovårdsminister och tidigare chef för barnsjukhuset i huvudstaden Aden.

Många av de vuxna kvinnorna i DFRJ förvärvsarbetar, men det är ovanligt att de innehar högre befattningar. De flesta arbetar inom hälsovård, undervisning och på kontor, men också inom industri, jordbruk och byggnadsarbete. På landsbygden arbetar de flesta kvinnor, liksom männen, med jordbruk och boskapsskötsel.

De flesta arbetande kvinnor är gifta och har barn. Oftast

står mormor, farmor eller andra släktingar i närheten för barn tillsynen. De daghem som finns räcker inte på långa vägar till alla barn, men regeringen har höga ambitioner att bygga fler, och Kvinnoförbundet driver frågan hårt.

DFRJ:s Kvinnoförbund, som startades direkt efter självständigheten, är en viktig maktfaktor. Det har ca 15 000 medlemmar som är aktiva på både lokal och central nivå. Kvinnoförbundet är också medlem i KDV. En av dess hittills viktigaste framgångar var den nya familjelag som antogs 1974.

Familjelagen ger man och kvinna samma rättigheter och skyldigheter i äktenskapet: makarna måste båda samtycka och underteckna äktenskapskontraktet, de ska gemensamt svara för kostnader för bröllop, hem och försörjning av barn. Om den ena inte kan försörja sig eller barnen måste den andra ta på sig försörjningsbördan. Makarna ska leva under jämlika ekonomiska förhållanden. Giftermål mellan nära släktingar är förbjudet, och åldersskillnaden mellan makarna får inte överstiga 20 år om inte kvinnan är över 35. Lägsta giftermålsåldern är 16 för kvinnor och 18 för män.

Lagen förbjuder mannen att betala brudpris under förlovnings tiden. Eventuella gåvor mellan fästfolket ska inte återlämnas om förlovnings bryts, och gåvornas värde får inte överstiga vad myndigheterna anser rimligt i förhållande till familjens ekonomi. Vid själva giftermålet är det tillåtet för mannen att betala ett "brudpris" på högst 100 dinarer (ungefär fyra månadslöner för en jemenitisk arbetare).

Skilsmässa är tillåten om den fastställs inför domstol. Däremot är den ensidiga skilsmässan, att mannen förskjuter sin hustru, inte längre möjlig.

Mannen har fortfarande rätt att ha flera hustrur under vissa omständigheter t ex vid omständigheter (t ex vid ofruktbarhet) som ska godförsta hustrun har då rätt att begära skilsmässa om hon inte vill leva som bihustru. Vid skilsmässa stannar barnen i moderns vård även om hon gifter om sig: pojkar tills de blir minst tio år och flickor tills de blir minst femton.

I förordet till familjelagen skriver den dåvarande ordföranden i presidentrådet att familjebildningen tidigare präglats av "feodala förhållanden som förvandlat de äldaste mänskliga förbindelser till köpsläende och lagt de jemenitiska kvinnornas öden i händerna på den högstbjudande. Eftersom vårt lands arbetare har uttryckt sitt fördömande av detta orättmätiga tillstånd... har det varit nödvändigt för Revolutionens myndighet i DFRJ att stärka det jemenitiska folkets kamp med denna lag... som ger familjen vida möjligheter till skapande arbete och jämställda revolutionära relationer, som leder till ökad produktion, utveckling och nya framsteg."

Denna lag som nu funnits i sex år kan inte i sig förändra förhållandena i DFRJ, men den är ett vapen i kampen för jämlika, människovärdiga förhållanden mellan kvinnor och män. Nu pågår arbetet för att sprida kunskap om lagen och se till att den fungerar i praktiken.

Det som gör att situationen börjar ljusna för kvinnan i DFRJ är att de som kämpar mot okunnighet, fattigdom och förtryck har makten i landet. Folket har nu kommit så långt att de störtat de makthavare som stödde förtrycket — den gamla kolonialregimen — och upprättat en regering som är beredd att på olika sätt beväpna folket i dess kamp för människovärdighet. □

Två kvinnor berättar

Makiya är barnmorska i en stad i norra Jemen. Miriam har en ledande ställning inom mödra- och barnavården, som är ett viktigt medel för att förbättra levnadsstandarden. De berättar här om sin arbetssituation:

Makiya:

— Jag gör hembesök en dag varje vecka och brukar hinna med fyra—fem familjer per dag. Det är de som inte kommit till mödra- och barnavårdscentralen som jag söker upp för att höra hur de och barnen mår. Jag undersöker dem och ger råd om spädbarnsvård och kost. Ett stort problem är att jag inte kan komma till dem som bäst skulle behöva det — de som bor uppe i bergen och ytterst sällan kommer hit. Jag skulle behöva en jeep och en hembesöksväska med den viktigaste utrustningen.

Makiya är barnmorska i staden Dahla, som har ungefär 10 000 invånare och ligger uppe i bergen mot Arabrepubliken Jemen (Nordjemen). Distriktet har 120 000 invånare vitt

spridda i otillgänglig bergsteräng. Där finns två sjukhus, det ena i Dahla.

Det märks ofta under vårt samtal att Makiya känner sig rätt ensam och osäker i sitt jobb, det är svårt att vara ensam om ansvaret.

— Jag skulle vilja ha någon att arbeta tillsammans med, då skulle vi hinna bättre och arbetet skulle vara lättare.

Miriam:

— Många gånger har jag tänkt att jag skulle ha utbildat mig till läkare, inte bara till barnmorska. Det skulle ha kompenserat det faktum att jag är kvinna och jag skulle kunna tvinga gubbarna att lyssna mer på mina idéer.

Miriam har en ledande funktion inom landets mödra- och barnavård. Hon har

många gånger stött sig både med ledande kamrater och med personal på centralerna när hon försökt föra fram nya idéer och öppet kritiserat dålig arbetsdisciplin.

För mig är hon väldigt lik många svenska kvinnor: hon försöker envist upprätthålla flera roller samtidigt. Hon tar strid på jobbet för sina idéer och hon bakar traditionella kaker till avskedsfesten för den utländska doktorn. Hon bär sin cheddar när det är nödvändigt, men annars uppträder hon i jeans och blus och tar körkort för att slippa sitta och vänta på att någon ska ha tid att köra henne till avlägsna kliniker. Hon har fött tre barn, men inte fler, och hon berättar stolt hur de håller på och förbereder sig för den stora paradén på 15-årsdagen av den väpnade kampens början.

KATARINA MOBERG är frilansjournalist och har arbetat på tidskriften *Kommentar*. Hon har bött sammanlagt ett år i Sydjemen under slutet av 70-talet, bl a en femmånadersperiod som SIDA-stipendiat.

Fakta om Jemen

Demokratiska Folkrepubliken Jemen (DFRJ) är ett litet land på Arabiska Halvöns sydvästra kant. Här bor ca 1,8 milj människor, som till 99 procent är muslimer. Landet var tidigare brittisk koloni, men efter ett fyraårigt befrielsekrig tog Nationella Fronten, NLF, makten 1967. DFRJ är det hittills enda arablandet som har den vetenskapliga socialismen som samhällsideologi. Eftersom landet saknar naturtillgångar, så är det starkt beroende av stöd utifrån: från socialistiska länder och från några rika oljestater. De viktigaste näringsgrenarna är jordbruk och fiske. Före självständigheten var DFRJ ytterst underutvecklat, saknade helt industri, och folket var utbildat. Därför är utbildning ett av de viktigaste medlen för att utveckla landet. Islam är fortfarande officiell religion, men dess makt är mycket begränsad — undervisning och lagstiftning byggs på socialistiska istället för religiösa principer.

Ytterst få av de jemenitiska kvinnorna bär slöja för ansiktet, men cheddar — ett svart tyg-sjok sytt som en tunnel — är ganska vanlig i vissa grupper. Kvinnor bär aldrig cheddar i arbetet, men kan ta den på sig på vägen hem. Borgarkvinnor i städerna bär den betydligt oftare än fattiga landsbygdskvinnor, äldre kvinnor oftare än yngre. Skolflickor har den aldrig, universitetsstuderande ibland. Många av dem som bär cheddar har den inte ens över håret utan bara slängd över axlarna, fastknipen under ena armen. Det vanligaste kvinnoplagget är en fotsid löst hängande klänning.

Omskärelse av kvinnor förekommer fortfarande i DFRJ. Dock har den grävsta formen av omskärelse — infibulation — uppenbarligen aldrig förekommit i landet, utan det är den lindrigaste metoden — sunna — som tillämpas. Den utövas fortfarande i vissa befolkningsgrupper mot småflickor som fötts efter självständigheten, men görs tydligen mest symbolisk.

Thailand:

Glittrande turistfasad döljer folkets villkor

"Det är inte prostitution, det är en del av den österländska kulturen!" Så låter det ofta när svenska män försvarar sina resor till prostitutionsturismens Bangkok.

Det är inte sant. Bakgrunden till prostitutionen är framför allt att bönderna tvingats lämna sin jord till följd av överklassens politik. Att befolkningsökningen i Thailand är en av de högsta i världen och att det är ont om t o m de underbetalda och slitsamma jobben.

På de följande sex sidorna beskriver Thailandgruppen svensk turism i Thailand. De gör en analys av herrtidningarnas skrivelser och jämför dem med verkligheten. De ger också en bakgrund till förhållandena i Thailand och skildrar de "importerade" fruarnas möte med Sverige.

Ungkarlarnas paradiset på jorden

Herrtidningarna beskriver gärna Bangkok som paradiset på jorden för skandinaviska män. Förutsatt att de lyckats göra sig av med sin svenska kvinnosyn kan de se fram emot "exotiska njutningar" på sin semester.

Det framgår aldrig av artiklarna att det faktiskt handlar om prostitution och kulturimperialism av grovsta sort.

'Välkommen till Thailand, svenske man,' skriver Se (nr 5/80). Enligt Se så välkomnar de thailändska kvinnorna svenskarna: "Flickornas leenden är varma, deras smekningar är mjuka och deras löften är fulla av äventyr och exotiska dofter".

Se har besökt badorten Pattaya sydost om Bangkok: "Det är paradiset... många har armen om en späd thailändsk flicka. Hon ler hela tiden, hon ler vackert och intagande och vänligt och smeker förstulett sin brede svensk eller tyske väns rygg."

Lägg märke till ordvalet: *späd flicka* istället för *prostituerad*, *brede* i stället för *tjocke*, *vän* i stället för *kund*. Hur skulle prostitutionen beskrivits i motsvarande reportage från Malmkillnadsgatan i Stockholm?

Men, gudbevars, här rör det sig ju inte om svenska killar som brukar köpa "kärlek" på Malmkillnadsgatan. Enligt Ses reporter Bo Zetterlund har en del svenska killar inte riktigt insett skillnaden mellan prostitution och prostitution då de först kommer till Pattaya. "De som inte har skaffat

sig en flicka är de som ännu inte klivit över tröskeln. Första gången kan det kännas svårt, ovant. Kollisionen mellan hans kvinnosyn och den som råder här, den är kraftig. Första gången kan det kännas förnedrande att köpa en flicka för kvällen, någon som ser upp till en, smickrar en, skrattar åt ens dumma skämt och ligger med en för femtio kronor."

Lägg märke till att den svenska mannen först måste göra sig av med sin svenska "kvinnosyn" innan han kan njuta "paradisets" frukter. Se fortsätter:

"Andra gången är det redan annorlunda. Tredje och fjärde är det en vana." Vad skönt, att det var så enkelt att bli av med den fördomsfulla svenska kvinnosynen.

När Bo Zetterlund skriver om kollisionen mellan mannens svenska kvinnosyn och "den som råder här" får han det att låta som om det är svensk och thailändsk kvinnosyn han jämför. Men i själva verket är det bordellens kvin-

MODERNASTE TURISTORTEN I ASIEN

Bangkok

nosyn, dvs att kvinnor är en vara, som är lika med "den som råder här." På så vis tjänar texten till att bryta ned svenska mäns förakt för att "köpa kärlek". Denna "svenska kvinnosyn" blir bara en fördom, en barlast som mannen måste göra sig av med — i stället skaffar han sig en ny "fräsch" inställning till kvinnan. Han kanske tror att den är thailändsk, orientalisk. I själva verket vänjer han sig vid att enbart betrakta kvinnan som en vara. Och det är denna effekt, som Ses, Lektys och Fibaktuells texter om reportrarnas och andra svenskers upplevelser i Thailand kommer att få på sikt.

Men även andra gör reklam för prostitutionsturismen, tex Mora Tidning, där reportern Per Haglund ägnar en helsida åt "nöjeslivet i Thailand". Han erkänner utan omsvep att i Thailand är "...ungkarlen i rena himmelriket" och att "...är man en mullig mansgris — så visst är detta paradiset på jorden."

I Lektys och Fib-aktuellt erkänner reportrarna också att de lever som de lär. Den stora mängden identiskt lika reportage i dessa tidningar skapar misstanken att reportrarna själva har en stor längtan till "Syndens huvudstad", som Bangkok kallas i ett av Lektys nummer. I nummer 27 1978 berättar tidningens reporter om sina erövringar i Bangkok:

"Vad hon hette minns jag inte. Och det kan ju göra det samma. Vad jag däremot minns är hennes enorma aptit på livet, hennes totala fördomsfrihet...Hon doftade fräscht och rent, rökte inte, drack bara Coca-Cola. "8" stod det på hennes nummerbricka, mer identitet än så hade hon inte..."

"...Här sätter man sig vid ett bord, beställer en öl och ser sig omkring. Tjugo sekunder senare har *du din* första ögonkontakt. En mörkhyad skönhet med glittrande ögon, pärlvita tänder och ett brett leende ser mot *dig* och allt *du* behöver

göra är att smila tillbaka. På två röda sekunder sitter hon i *ditt* knä, ett par minuter senare är ni på väg till ditt hotell..."

Observera hur reportern övergår till att använda du, dig, ditt som pronomen (vår kursivering i texten). Självklart är det för att göra texten mer säljande, dvs locka Lektys läsare att åka till Bangkok och själva gå i Lektys-reporterns fotspår. Det förstår vi ännu bättre då vi läser fortsättningen: "Tipset fick vi av researrangören, *Club Thai*, som har kläm på vad svenska grabbar vill se. Och det är inte buddhatempel...."

Researrangörerna och herr-tidningarna tycks ha ett fint samarbete. Det har to m förekommit resor som tidningarna ordnat tillsammans med någon researrangör. Resebyråerna bjuder på tips mm och tidningarna tillhandahåller textreklam. Uttrycket: "Club Thai, som har kläm på vad svenska grabbar vill se" citeras givetvis i Club Thais egna annonser. □

Thailand fram till 60-talet:

Ett traditionellt jordbrukssamhälle

Varje år åker 20 000 svenska män på charterresa till Thailand. Ditlockade av herrtidningarnas lyriska utjutelser om "ungkarlarnas paradiset".

Men hur kom "paradiset" till? I den här artikeln analyseras de ekonomiska och sociala orsakerna till framväxandet av den thailändska "kärleksturismen".

Prostitutionen är mycket omfattande i Thailand. Tiotusentals, kanske hundratusentals unga thailändskor försörjer sig helt eller delvis genom att prostituera sig. I Bangkok och andra större städer har länge funnits speciella klubbar där rika män kunnat utnyttja prostituerade.

Men det var under 1960-talet som prostitutionen växte och blev ett av de tre, fyra viktigaste "kvinnoyrkena" i städerna. "Krigströtta" amerikanska soldater skickades på rekreativresor från krigets Vietnam till bordellernas Thailand, samtidigt som USA byggde upp ett nät av flygbaser i Thailand för bombkriget mot Indokina. Med dessa soldater följde hela den amerikanska Coca-colakulturen med barer, sexklubbar, massageinstitut, lyxhotell, porr- och våldsfilm. Runt de amerikanska baserna växte serviceinrättningar, restauranger, hotell och bordeller upp.

För de unga kvinnorna fanns förutom de vanliga arbetena på hotell och restauranger också möjligheten att bli "barflickor" eller arbeta på massageinstitut, dvs att prostituera sig. En del prostituerade sig också mot långtids-

kontrakt och blev sk "hyrda fruar" till de amerikanska soldaterna.

När de amerikanska soldaterna till största delen återvände till USA 1975—1976, så lämnade de efter sig hundra tusentals prostituerade och servicearbetare utan jobb. Från basstäderna sökte sig många av dessa till Bangkok och badorten Pattaya sydost om Bangkok, där utländska turister började fylla hotellen och barerna. Här fanns alltså vad man skulle kunna kalla en infrastruktur för turistnäringen. Men inte för vilken turistnäring som helst utan för den speciella form som med rätta kallas prostitutionsturism. Den thailändska turistindustrin och dess utländska uppbackare var inte sena att utnyttja tillfället. Marknadsföringen av österländsk prakt och orientalisk mysik för att sälja Thailand som turistland kombinerades med bilder på lättklädda, leende och förföriska unga kvinnor. Snart fick västvärldens herrtidningar upp ögonen för Thailand. Budskapet om fräscha, billiga flickor kom att locka hundratusentals tyskar, japaner och skandinaver till Bangkok och Pattaya. Men förklaringen till

att prostitutionsturism blivit en av Thailands främsta exportinkomstkällor måste vi också söka i det thailändska samhället.

Thailand är ett traditionellt jordbrukssamhälle, där kvinnornas uppgift har varit att ta hand om hushållet och barnen. Merparten av thailändska bondfamiljer levde ett traditionellt liv fram till 1960-talet. De flesta ägde också sin jord.

Sedan slutet av 1950-talet har den härskande elitens målsättning i Thailand varit att stimulera en industriell utveckling genom att hålla priset på landets baslivsmedel lågt.

Resultatet av denna politik har blivit att bönder tvingats skuldsätta sig och så småningom lämna sin jord för att söka arbete i Bangkok och industristäderna runtomkring.

Under 1960-talet sögs en stor del av denna ur jordbruket "friställda" arbetskraft upp vid de amerikanska basstäderna. När dessa baser var färdigbyggda och USA också minskade sin personal sökte sig de unga männen och kvinnorna istället till Bangkokområdet, där industriarbetarlönerna pressades neråt. Detta

ledde till att arbetskraftsintensiv industri som tex textilindustrin kunde sälja sina produkter till mycket fördelaktiga priser på världsmarknaden. Japanska och taiwanesiska kapitalister insåg vilka profitmöjligheter som yppades i Thailand. I början av 1970-talet växte textilindustrin med hjälp av utländska kapital snabbt fram som Thailands främsta industri. I mitten av 1970-talet var hälften av alla industribetare verksamma inom textilindustrin och en stor del av dessa textilarbetare var kvinnor (omkring 80 procent).

Många unga flickor som kommer till storstaden upptäcker där ett helt annorlunda samhälle mot vad de varit vana vid på landsbygden. De ser överflödet av varor. De tjusas av medelklassens och överklassens sätt att leva. De förstår att bara man har tillräckligt med pengar kan man förändra sin situation. De möter kamrater som fått jobb på barer och hotell. Dessa kamrater var tidigare fattiga, men har nu gott om pengar. Omedvetet dras flickorna in i en penningjakt, dels för att kunna sända hem pengar till sin familj, dels för att själva få leva ett drägligare liv.

Det är ett hårt liv i fabriker-na, på byggena och även för dem som stannar på landsbygden. Barflickan har säkert rätt då hon säger att de flesta kvinnor med dessa yrken redan börjar bli utslitna i 30-årsåldern. Men även de flickor som prostituerar sig riskerar att slås ut vid denna ålder. Till en del kan det bero på att de är fysiskt utslitna p g a sprit, narkotika och könssjukdomar, men för det stora flertalet gäller det nog att de helt enkelt blir utkonkurrerade från de lönsammaste "jobben", så de inte längre är lika attraktiva.

Den årliga befolkningsökningen i Thailand är en av de högsta i världen — cirka tre procent. Av en befolkning på närmare 50 miljoner är närmare 20 miljoner under 11 år. Vid 1980-talets början fyller varje år mer än en miljon thailändare 15 år. Detta betyder att mer än 500 000 nya unga flickor når arbetsför ålder per år. Allt större del av dessa måste ut på den öppna arbetsmarknaden. En inte ringa del av dessa flickor kommer att tvingas prostituera sig, vilket kommer att leda till ökad konkurrens även bland de prostituerade.

Varför åker då svenska män ändå till Thailand för att ut-

nyttja prostituerade? Förmodligen är det turistreklamens propaganda som framhäver de thailändska kvinnornas mjuka och behagliga sätt som lockar honom till Thailand. Och när han väl kommer till Bangkok eller Pattaya så finner han säkert också att den bilden är sann.

Han träffar glada och lättsamma flickor som gärna gör vad han begär — om han betalar för det.

Men vad han inte förstår är att denna ljuva attityd är ett förhållningssätt, som har sin grund i ett hierarkiskt system. Detta bygger på att man skaffar sig goda relationer uppåt genom visad generositet och skenbart acceptering. Denna generositet har ett underförstått syfte av ömsesidighet. Det är ett kapital som man gör anspråk på, när man behöver det.

I det hierarkiska systemet står traditionellt kvinnan lägre än mannen, en person med manuellt arbete står under en person med intellektuellt arbete, unga människor under äldre, buddistiska munkar står mycket högt och kungen allra överst. I dagens thailändska samhälle har ekonomisk makt blivit allt betydelsefullare, vilket gör att en rik person speciellt om denna är en man och västerlänning, idag står mycket högt i hierarkin. Man säger inte gärna emot någon som står över en, även om denna har fel. Om en undersåte alltid ska vara underdånig sin herre, så ska denne i sin tur beskydda undersåten.

De thailändska kvinnorna visar inte vad de tänker, mycket mindre säger de det. När mannen börjar upptäcka detta kanske han upplever kvinnan som falsk. Det är viktigt att förstå att det inte rör sig om falskhet från kvinnornas sida, utan att det är en del av deras kultur.

Textilarbeterskor strejkar för bättre löner och arbetsvillkor. Många spontana aktioner förekom även under militärdiktaturen, som störtades 1973, trots att strejker var förbjudna och den fackliga verksamheten begränsad. Studenter och intellektuella kämpade tillsammans med arbetarna mot diktaturen. När militärjuntan hade störtats i oktober -73 inleddes en period av demokrati, yttrande- och fackförreningsfrihet. En facklig rörelse bygges upp och många kvinnor blev aktiva. I oktober -76 tog en ny militärjunta makten och förbjöd facklig verksamhet. Den har följts av regeringar som tvingats tillåta allt större facklig frihet.

De thailändska kvinnorna har under den underdåniga ytan en stark självkänsla och medvetenhet. Det finns en historisk förklaring till denna dubbelhet av underdånighet och självkänsla.

I de närmast förfeodala produktionsförhållanden som existerade i Thailand ända in till för några hundra år sedan, spelade handeln en väldigt liten roll. De viktiga funktionerna i samhället var kungamakten och religionen.

Det var sysslor för enbart män. Detsamma gäller det militära livet. Kvinnorna skötte barn och hushåll. Under de sex månader av året som mannen gjorde dagsverksarbeten åt kungamakten, dvs byggde tempel, grävde kanaler eller deltog i erövringståg, fick kvinnorna ensamma ansvara för hemmen. Kvinnorna fick ett starkt inflytande över hemarbetet — medan mannen endast deltog i vissa speciella arbetsuppgifter, som tex plöjning och skördearbete. Eftersom det var kvinnan som på egen hand hade hand om produktionen utanför risekonomin, så blev det också hon som

fick hand om försäljning av överskottproduktionen, då handeln började växa fram. Bland män och makthavare ansågs handeln som något simpelt. Det var inget för männen som ansåg att "politiken, religionen" var den enda värddiga samhällssektorn för män. I Thailand ledde detta till att nästan all utrikes och nationell handel kom i händerna på inflyttade kineser, medan den lokala marknadsförsäljningen kom att skötas av kvinnor.

Vid 1800-talets mitt bröt den kapitalistiska världsmarknaden in över det thailändska samhället. Därmed kom varuhandeln att spela en allt större roll medan den traditionella maktapparaten kungamakten och religionen kom att minska i betydelse. De traditionella värderingar som upprätthållit denna maktapparat har dock fortfarande stor betydelse för människornas tänkande. Dessa värderingar bidrar till att hålla nere kvinnorna medan det moderna marknadsinriktade samhället har stärkt kvinnans ställning. Samtidigt har detta moderna kapitalistiska samhälle slagit ut många kvinnor från deras traditionel-

la ställning i produktionen och tvingat dem att sälja sin arbetskraft eller sina kroppar.

Om man besöker Thailand idag upptäcker man att, trots att den thailändska kvinnan förtrycks och utsugs på många sätt, så är hon inte passiv.

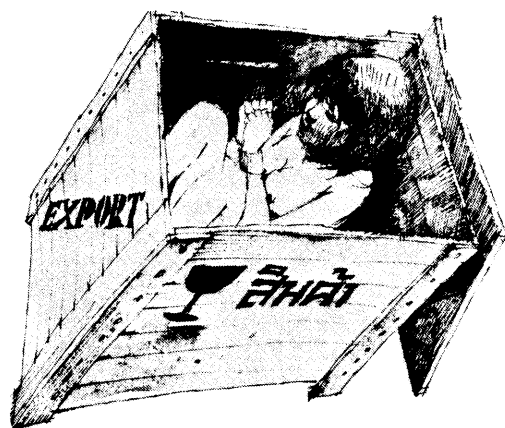
Man ser kvinnor i verksamhet överallt. Hon får förstås ta på sig de sämsta jobben. Man ser kvinnor på byggena, på vägarbeten, i industrierna, på risfälten, i gruvorna och på marknadsplatserna. Hon gör allt för att försörja sin familj.

Detta betyder för de flesta kvinnor orimligt långa arbetsdagar, eftersom det också är de som ska laga maten och sköta allt annat i hemmen.

De unga flickorna tar ansvar för sina bröder. Officiellt är det fyraårs obligatorisk skola i Thailand, men det är långt ifrån alla som har möjlighet att fullfölja skolan. På den tiden då utbildning skedde i tempelen var kvinnor helt utestängda. Idag har kvinnorna lika rätt till utbildning i teorin men inte alltid i praktiken. Om en familj inte har råd att låta alla barn gå i skola så satsar man på pojkarna och flickorna får offra sin utbildning.

"Han är min så länge jag är ung"

Det är ekonomisk trygghet som lockar thailändska kvinnor att gifta sig med svenska män och flytta hit.

Den här artikeln bygger på intervjuer med thailändskor bosatta i Sverige.

Fortfarande lever den gamla uppfattningen att flickor inte behöver gå i skola.

Många flickor tvingas lämna sina hem och ta jobb eller till och med prostituera sig för att familjen ska kunna ha råd att ge någon av hennes bröder utbildning.

De thailändska kvinnorna utsätts för ett dubbelt förtryck, dels av kapitalistiska vinstintressen, dels av thailändska och utländska män. Men kvinnorna har ett innestående kapital som ger hopp om frigörelse. Bakom den leende ytan finns ofta en stark vilja att bekämpa både det traditionella kvinnoförtrycket och exploateringen av hennes arbetskraft och hennes kropp. □

Thailandgruppen, som är partipolitiskt obunden, samlar och sprider information om den ekonomiska och politiska situationen i Thailand. Gruppen har deltagit i kampanjer för frigivning av politiska fångar i Thailand. Från gruppen kan bildbandet "Barnarbete i Thailand" beställas. Thailandgruppen i Sverige Box 176, 162 12 Vällingby

"K... såg mig i Bangkok. Han tog ett kort av mig. Jag kände honom bara lite. Han skickade kortet till mig och skrev på engelska och frågade om jag ville komma till Sverige. Jag kunde inte läsa brevet. En kompis läste det åt mig och skrev tillbaka, att jag ville komma. Så fick jag en biljett och så flög jag."

Så berättar en thailändsk kvinna om hur det gick till när hon kom till Sverige. Hon är en av mellan 350 och 450 thailändskor som flyttat till Sverige under de senaste fem åren för att bo ihop med en svensk man. Totalt finns 1979 omkring 575 vuxna thailändska kvinnor med uppehållstillstånd i Sverige och cirka 225 thailändska män. De övriga cirka 125—225 kvinnorna och de thailändska männen har kommit till Sverige för att arbeta eller studera. En hel del thailändare har kommit till Sverige som politiska flyktingar efter militärkuppen 1976.

De kvinnor vi intervjuat säger att deras motiv för att flytta till Sverige varit att de vill skapa en trygg framtid för sig och sina barn. De kommer från

hunger och fattigdom; Det är inte kärlek och närhet de söker i första hand, utan ekonomisk trygghet. Inte tryggheten i att bli försörjd av en man, utan tryggheten i att kunna arbeta och tjäna egna pengar.

En kvinna berättar:

— Jag vill ha ett jobb så fort som jag kan. Jag kan ta ett städjobb på kvällen. Då kan barnen vara ensamma. Då sover de. Jag måste ha pengar, så att jag kan skicka till min mamma och min bror som går i skola i Bangkok.

Endast en av de intervjuade kvinnorna uppger att hon varit prostituerad (arbetat på massageinstitut).

En kvinna, som sagt att hon inte vill vara hemmafru utan ta ett arbete, svarar så här på frågan om vem som ska sköta hushållsarbetet:

— Jag ska göra allt själv. Det är kvinnans uppgift. Jag vill inte att min man ska hjälpa till. Han arbetar så mycket och när han kommer hem måste han få vila. Jag tvättar hans hår och tar av honom skorna

och sånt. Det tycker han är skönt.

En annan kvinna säger däremot att det är bra att hennes man dammsuger, bäddar, pisskar mattor och tvättar. I regel utför de thailändska kvinnorna det mesta av hushållsarbetet. Men det finns andra uppgifter som de inte klarar av, vilket ställer stora krav på deras män. Eftersom kvinnorna inte kan svenska och inte vet hur samhället fungerar måste männen dela det praktiska ansvaret för barnen, sätta sig in i barnavård och hushållsarbete mer än många andra svenska män. För att utveckla barnets språk måste männen ta aktiv del i allt som har med barnen att göra.

Många män som från början inte tänkte på vad de gav sig in på, när de tog hit en thailändsk kvinna, har i efterhand anpassat sig till de krav som ställts på dem. Många har, efter en tid av stark isolering och bindning i ett parförhållande, självmant tagit initiativ till att hjälpa kvinnan att ta steget ut i samhället. Men de har också i undantagsfall upplevt motsatsen, dvs att en svensk man försöker hålla sin thailändska kvinna utanför samhället, för att bevara den markservice han eftersträvat.

Kvinnorna själva imponeras främst av den materiella standarden då de kommer till Sverige. Att alla människor kan ha så bra bostad och köpa så mycket varor. När de inlemmas mer i det svenska samhället sätter de också stort värde på den sociala välfärden och tryggheten. Och trots alla problem i den främmande miljö så anser de att det är lättare att leva i Sverige än i Thailand:

— Skolan är bättre. Att alla får gå i skola och att man kan få studiehjälp. Om man blir sjuk är det inget problem här.

LÄSTIPS

ISLAM — LÄRA OCH LIVSMÖNSTER av Jan Hjärpe, *AWE/GE-BERS* är en av de få introduktionerna på svenska — och en bra och lättillgänglig sådan.

POLITISK ISLAM av Jan Hjärpe, *Skeab*, tar upp islam som politisk ideologi och som grund för lagstiftning och rättspraxis. Ett kapitel handlar om kvinnans ställning.

ISLAMS ANSTORMNING av Beatrice Zeidler-Blomberg, *Utrikespolitiska institutets småskrifter*, handlar om den aktuella utvecklingen inom islam.

RAPPORTER FRÅN ISLAMSEMINARIER finns hos Sekretariatet för framtidsstudier — tar upp islam och samhälle.

ARABISK STATSRELIGION av Åge Holter, *Gyldendals förlag*, tar upp Sharia, den islamska lagen, och familjelagstiftningen, samt presenterar arabisk-islamsk feminism.

KURDISTAN av Elin Clason/Mahmut Baksi, *Arbetarkultur*, bygge på två resor i det delade Kurdistan och tar upp det kurdiska folkets kamp för mänskliga rättigheter.

MELLAN SARA OCH HAGAR av Barbro Elfström, *Forum*, handlar om palestinska och israeliska kvinnor.

WOMEN IN THE MUSLIM WORLD av Lois Beck/Nikki Keddie, *Harvard University Press*, är en fyllig genomgång av kvinnornas situation i en rad muslimska länder.

VI SKA TILLBAKA TILL VÅR JORD! av Ingela Brandt/Jim Downing, *Prisma*, handlar om palestinska lägerkvinnor i Libanon.

THE HIDDEN FACE OF EVE — Women in the Arab World av Nawal el Saadawi, *Zed Press, London* — författaren är egyptiska och läkare och beskriver hur det patriarkaliska samhället deformationer de muslimska kvinnorna.

ARAB WOMEN utgiven av *Minority Rights Group* (36 Craven St., London WC2N) tar upp olika arabländers utbildning och arbetsmarknad för kvinnor, samt kvinnoorganisationer.

PÅ BÖNDERNAS RYGGAR av Hans Hjalte/Eva Brita Järnefors, *Liber*, är ett undersökande reportage från städer och byar i Thailand.

Recensioner

"Om ni låter mig tala..."

**Domitila Barrios
de Chungara
och Moema Viezzer**

Författarförlaget

"Om ni låter mig tala..." lyder den anspråkslösa titeln på Domitila Barrios de Chungaras berättelse om sin kamp som politisk ledare, gruvarbetarhustru och flerbarnsmor i Bolivia. Boken har kommit till i samarbete med Moema Viezzer som träffade Domitila vid den internationella kvinnokonferensen i Mexiko 1975.

Engagerande och rättframt berättar Domitila om de villkor vet i en smutsig cell, misshandlas igen, dignar under oron för sina andra barn, sor-

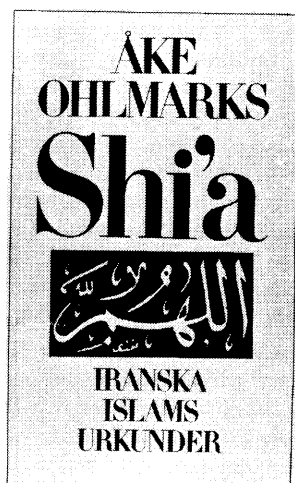
som hon själv och den övriga gruvarbetarbefolkningen i Siglovierte lever under. Om det vardagliga slitet, om lillpojken som har sett Disneylands talande råttor i TV och inte längre vill leka med sina tomma sardinburkar, om hur de styrande genomför rena massakrer mot arbetarbefolkningen, om strejker, vräkningar och varubrist i pulperian. Tillsammans med andra kvinnor, och med stöd från fackföreningen, driver Domitila med kraft kraven på ett drägligare liv och en rättvisare fördelning av resurserna i Bolivia. Kvinnorna arbetar tillsammans i kommittén för husmödrarna i Siglovierte och de använder sig bl a av sändningar i arbetarnas lokala radiostation. Domitila häktas, misshandlas, föder sitt barn ensam på det iskalla gol-

gen över den döde nyfödde, deporteras, men reser sig och kommer igen.

— Jag tror på vartenda ord som Domitila berättar, kommenterar en latinamerikansk flykting i Västerås. Det värsta är att skildringen av förtrycket av gruvarbetarna och bönderna äger alltför stor giltighet också i andra latinamerikanska länder. Även om förhållandena i Bolivia har ändrats något, i alla fall på ytan...

I själva verket är Domitilas bok en riktig rallarsving, mot utsugning och förtryck, och ett starkt vittnesbörd om att det lönar sig att kämpa. Den samhörighet och den kärlek som Domitila och hennes kamrater manifesterar för varandra och andra som vacklar under oket kan försätta starka, till synes helt övermäktiga krafter i rörelse.

Kersti Jalava

**Shi'a — Iranska Islams
urkunder**

LT:s förlag

Boken är främst en sammanställning av olika dokument med anknytning till den islamska riktningen Shi'as historia. Den innehåller också korta presentationer av olika aspekter av Shi'a och dess utveckling i Iran.

Dokumenterna (översättning- ar från engelska och tyska, och inte från arabiska) är mestadels ganska kryptiska, även för dagens Shi'ateologer. Ett undantag är de "Alidiska sentenserna". Dessa är citat av Shi'as förste Imam och man refererar fortfarande till dem i stor utsträckning.

Presentationerna är skrivna av författaren själv. De saknar tillfredsställande analys och innehåller förvånande faktafel. Tex: "Khomeini hade landsförvisats redan 1965 och trots femton års exil i Frankrike inte lyckats lära sig franska." Dessutom är författarens tonfall ofta kolonialistiska tex: "barbariska shi'itiska rättsskipningar..."

Även om den här boken kan tillhandahålla en del användbara fakta för läsare som specialiserat sig på Islams historia, är den nog en besvikelse för dem som söker konkret information och analys i ett brännande aktuellt ämne.

Fironz Sedarat

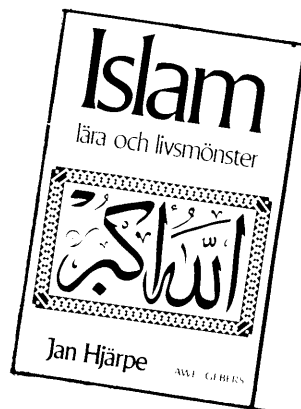
Jan Hjärpe

Islam

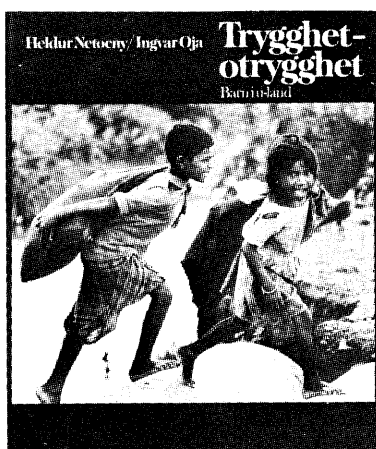
Lära och livsmönster

"... en klarsynt och kunnig sammanfattning av islam, av religionens grundbegrepp, dess utveckling och utbredning, innehåll och uttryck."

Tomas Löfström i Dagens Nyheter

AWE / GEBERS

Heldur Nectony/Ingvar Oja:
Trygghet—otrygghet
Barn i u-land
 Liber

Heldur Nectony är frilansfotograf och har i 10 år rest världen runt och fotograferat för de mest skilda uppdragsgivare.

Nectonys eget intresse och fokus har varit riktat på barn i tredje världen och i den här boken får vi möta dem i de mest skilda miljöer: lekande barn på Solomonöarna i Melanesien, barnmunkar i Laos, tiggarbarn i Bangladesh, skolbarn i Etiopien, barnarbetare i Nepal...

Genomgående i alla bilder finns med påträngande tydlighet den materiella fattigdomen, men trots den blir man inte nedstämd av Nectonys bilder. I dem finns samtidigt en väl avvägd blandning av bilder som återger barns livsglädje och allvar, trygghet och utsatthet.

Urvalet och ordnandet av bilderna är tematiskt, — undervisning, hälsa, arbete, lek osv., men idén är inte tillräckligt genomförd för att fungera som ledtråd i avläsningen av bilderna.

Nectonys avsikt är att dokumentera barns livsvillkor i u-länderna. Det är en nästan omöjligt uppgift i det här formatet, och vad vi får (i närmare 150 bilder), är snarare ögonblicksbilder och glimtar

ur barnens vardag, med eller utan familjer, ensamma eller med kamrater, i stan och på landsbygden. Det som håller för beteckningen social dokumentation, och som man minns när man lagt ifrån sig boken, är en bildsvit om människorna i Barrio Magdara. Det är en by med 1 500 invånare i närheten av ett gigantiskt sopberg, Balut, som ligger i närheten av Filippinernas huvudstad Manila.

Balut brinner ständigt på något ställe, luften är dålig och stanken från sopberget är olidlig under torrperioderna, men sopberget är bybornas enda försörjningskälla. Barnen är en viktig del av arbetskraften och från tidig morgon till sen kväll, med några timmars avbrott för skolgång, samlar de användbart skrot och avfall från soptippen.

Den här varierade bildsviten, kompletterat med nödvändig fakta och information, bildar en helhet som ger kunskap/insikt om och känsla för livsbetingelserna och villkoren för människor i tredje världen.

I övrigt är bildsidorna försedda med ganska sparsamma bildtexter, ibland med citat ur FN:s förklaring om barnens rättigheter.

För en löpande text på 14 sidor uppdelad i två avsnitt, insprängda mellan bildblocken svarar *Ingvar Oja*. De är också ett slags bilder. Korta direkta och personligt skildrade upplevelser som tydliggör den avgrundsdjupa ekonomiska klyftan mellan i-länder och u-länder; flykten från landsbygdens fattigdom till storstädernas ännu mer livsodugliga slumområden; krigets främsta offer — barnen; tiggeriet som försörjningskälla...

Tredje världens höga barnadödlighet blir mer än kvantitativ statistik, sedan man läst Ojas porträtt av en far som för sitt fjärde barn till likbålet.

BÖ

TRE LÄSVÄRDA BÖCKER OM INVANDRARE

I flera decennier har Sverige haft en omfattande invandring. I flera decennier har myndigheter och andra krävt att invandrarna skulle anpassa sig, bli svenska. Krypa ur sin egen hud och dra på sig svenska trikåer. Först på senare tid har exempelvis SÖ börjat svänga och kunnat erkänna att enspråkiga klasser med undervisning på invandrarbarnens eget språk är att föredra framför sk integrering i svenska klasser.

En av dem som lagt fram övertygande dokumentation om hur viktigt det är att barn, alltså även invandrarbarn, får lära sig sitt modersmål ordentligt är Karin Wallin. I boken **"Att vara invandrarbarn i Sverige"** redogör hon för hur hennes romantiska vision om flerspråkiga, mångkulturella grupper, exempelvis i förskolorna, skulle ge upphov till ett växande släkte av toleranta och vidsynta vuxna undan för undan förbleknade. Hon insåg att man måste få utgå från det kända för att sedan undan för undan erövra det okända.

De kulturkollisioner som Karin Wallin skildrar i sin bok, mellan olika syner på uppfostran som med nödvändighet uppstår, exempelvis när människor från ett feodalt jordbrukarsamhälle flyttar till konsumtionssamhället i Sverige kommer också väl till synes i Sverre Amserviks bok **"Hur ska det gå för Hassan?"** I boken, som med fördel kan läsas både av barn och vuxna, får läsaren följa invandrapojken Hassans väg från Pakistan till Norge. Hassans möte med den norska förträffligheten, som likaväl kunde ha varit av vår egen svenska variant, hans insikt om föräldrarnas utsatta position i det nya landet och

hans sårbarhet i sökandet efter norska vänner, liksom hans accepterande av den egna bakgrunden beskrivs på ett nära och direkt sätt. Genom Hassan får vi se vilka följder arbetskraftinvandringen och den djupa klyftan mellan fattiga och rika länder kan få för några av de mest utsatta, nämligen barnen. De som s a s får följa med på köpet, som ingen egentligen har bett komma, och som rycks upp ur en miljö för att flyttas till en annan. Resultatet av den politiken är tyvärr alltför iögonfallande.

Att konsumtionssamhällets fördelar i form av en högre materiell standard inte medförde den flygande start för ungdomarna som föräldrarna ofta drömde om dokumenteras bl a i Christina Kellbergs och And-

reas Hadjoudes bok "Vi sålde våra liv". De två författarna har samtalat med grekiska invandrare. Med några av dem som kom hit via de första värvarresorna som företagsledningen på Scania Vabis i Södertälje genomförde. Om vilka förhoppningar invandrarna hade och hur verkligheten sedan tedde sig.

ATT VARA INVANDRARBARN I SVERIGE

Karin Wallin

Wahlström & Widstrand

HUR SKALL DET GÅ FÖR HASSAN?

Sverre Amservik

Ordfront

VI SÅLDE VÅRA LIV

Christina/Kellberg/

Andreas Hadjoudes

Askild & Kärnekull

Kersti Jalava

CARL-JOHAN CHARPENTIER AFGHANISTAN mellan Mecca & Moskva

ARBETARKULTUR

Carl-Johan Charpentiers *Afghanistan — mellan Mecca och Moskva* handlar om ett av världens fattigaste länder.

Ett land som aldrig varit koloni, men som plötsligt har blivit förstasidesstoff i alla världens tidningar och en bricka i ett storpolitiskt spel.

Ett land splittrat i en kamp mellan Mecca och Moskva.

Boken ger en detaljerad skildring av utvecklingen sedan omvälvningen i april 1978. Den ger även den historiska, politiska och ekonomiska bakgrund som behövs för att förstå de senare årens utveckling i landet.

Carl-Johan Charpentier är författare och antropolog. Han har bott och arbetat i flera asiatiska länder. Sedan 1970 har han följt utvecklingen i Afghanistan, bl a under flera uppehåll i landet, och rapporterat till tidningar och tidskrifter.

»Charpentiers bok är den mest insiktsfulla skildringen av den aktuella händelseutvecklingen i Afghanistan som finns på svenska.»

Thomas Löfström i DN

Hft, ca-pris: 45:—

ARBETARKULTUR

DEN är en västsvensk journalistägd alternativtidning. DU kan skriva i DEN, t ex om vad du tror om framtiden (vart är vårt samhälle på väg?) och vad man egentligen ska hoppas på.

Tidningen är religiöst och politiskt obunden - så att DEN kan vara ärlig och uppriktig. Hör av dig!

Ett bra sätt att placera 29:75 är att prenumerera på DEN. Då får du 6 nummer/år direkt i brevlådan. Sätt in pengarna IDAG på postgiro 46 41 60-1.

En del av det du inte tänkte på eller visste OM CYKELN kan du läsa om i DEN nr 7 - säljs NU i välsorterade boklådor. Innehåller också mycket läs- värt om Iran, Halmstad och Kynnefjäll m m.

Tidningen DEN, Box 31008, 400 32 GÖTEBORG, tel e 18: 031-24 20 95.

rapport

FRÅN SIDA

Vill du veta mer om religionens betydelse i u-länderna? Läs då Rapport från SIDA. Under det kommande året planerar vi bland annat ett nummer om religion och utveckling.

Rapport från SIDA vill ge en bakgrund till u-ländernas problem — och våra egna. Det gör vi dels genom konkreta beskrivningar av människors levnadsvillkor, dels genom analyser av beroendeförhållandet mellan u- och i-länder.

Rapport från SIDA utkommer med 8 nr/år. En årsprenumeration kostar bara 30 kronor, 20 kronor för studerande.

Du som vill prenumerera på Rapport kan skicka in nedanstående talong i frankerat kuvert till SIDA, c/o Direktus AB, 172 80 Sundbyberg, tel: 08/730 00 30.

Namn	30:— ☐
Adress	20:— ☐
Postnr	

*Ha inte
huvudet
under armen!*

Nej, prenumerera på Tidskrift

som utges av Författarförlaget

Under 1980 kommer det

- ett specialnummer om Östeuropa (redan ute).
- ett nummer om novellen som litterär konst
- och en massa annat — idédebatt, litterära dito, seriösa tacklingar av idrotten, överraskande essäer, många debutanter och inte minst — internationella utblickar.

☐ Ja, jag vill prenumerera på Tidskrift 4 nummer 50 kronor. Betalar då inbetalningskort kommer.

Namn

Adress

Postnr

Postadress

Frankeras ej.
Författarförlaget
betalar portot

**Till
Författarförlaget**

Svarsförsändelse
Kontonummer 2589
103 60 Stockholm

